

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra statistiky

Diplomová práce

**Analýza systému nepojistných sociálních dávek
v regionu města Děčín**

Klára ČERNÁ

© 2018 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Bc. Klára Černá, DiS.

Veřejná správa a regionální rozvoj

Název práce

Analýza systému nepojistných sociálních dávek v regionu města Děčín

Název anglicky

Analysis of non-insurance social benefits in Děčín region

Cíle práce

Cílem diplomové práce je analyzovat současný stav a vývoj systému nepojistných sociálních dávek, které se vztahují k populaci regionu města Děčín. Pomocí statistických metod bude posuzován průběh vývoje z hlediska počtu a druhů vyplácených dávek a analyzován vývoj objemu vyplácených finančních prostředků na jednotlivých druzích dávek porovnávaných v měsíčních intervalech. Součástí řešení bude formulace návrhů a doporučení.

Metodika

Získaná databáze bude analyzovaná statistickými metodami z oblasti časových řad a indexní analýzy.

Doporučený rozsah práce

60-80 stran

Klíčová slova

hmotná nouze, příspěvek na živobytí, doplatek na bydlení, životní minimum

Doporučené zdroje informací

- ANDĚL, J. *Statistické metody*. Praha: Matfyzpress, 2003. ISBN 80-86732-08-8.
- ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE. KATEDRA STATISTIKY, – KÁBA, B. – SVATOŠOVÁ, L. *Statistické metody I*. V Praze: Česká zemědělská univerzita, Provozně ekonomická fakulta, 2007. ISBN 978-80-213-1672-0.
- ČESKO. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ, – ČMEJREK, J. – MAJEROVÁ, V. *Český venkov 2005 : rozvoj venkovské společnosti*. V Praze: Česká zemědělská univerzita, Provozně ekonomická fakulta, 2005. ISBN 80-213-1274-2.
- JÍROVÁ, H. – BRDEK, M. *Sociální politika v zemích EU a ČR*. Praha: Codex Bohemia, 1998. ISBN 80-85963-71-.
- KREBS, V. *Sociální politika*. Praha: Codex Bohemia, 1997. ISBN 80-85963-33-7.
- LORENCOVÁ, E. – PŘIB, J. – VLASÁK, F. *Soubor platných sociálních předpisů. Díl 1, Nemocenské pojištění ; Zdravotní pojištění*. Olomouc: Andragogos Agency, 1994. ISBN 80-85646-11-0.
- PRŮŠA, L. *Ekonomie sociálních služeb*. Praha: ASPI, 2003. ISBN 80-86395-69-3.
- TOMEŠ, I. *Obory sociální politiky*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-868-5.
- TOMEŠ, I. *Sociální správa : úvod do teorie a praxe*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-483-0.
- TOMEŠ, I. *Úvod do teorie a metodologie sociální politiky*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-680-3.
- VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE, – DURDISOVÁ, J. *Sociální politika v ekonomické praxi : (vybrané problémy)*. Praha: Oeconomica, 2005. ISBN 80-245-0850-8.
-

Předběžný termín obhajoby

2017/18 ZS – PEF (únor 2018)

Vedoucí práce

doc. Ing. Marie Prášilová, CSc.

Garantující pracoviště

Katedra statistiky

Elektronicky schváleno dne 21. 10. 2015

prof. Ing. Libuše Svatošová, CSc.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 11. 11. 2015

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 18. 03. 2018

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci „Analýza systému nepojistných sociálních dávek v regionu města Děčín“ jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucí diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce.

Jako autorka uvedené diplomové práce prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 25. 03. 2018

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala vedoucí práce doc. Ing. Marii Prášilové, CSc. za poskytnutí odborné pomoci spojené s vedením této diplomové práce.

Analýza systému nepojistných sociálních dávek v regionu města Děčín

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá statistickou analýzou vývoje hodnoty a počtu vyplacených nepojistných sociálních dávek v sociálním systému České republiky v období let 2008 – 2016. V analytické části, je vyhodnocena míra nezaměstnanosti okresu Děčín, výdaje ze státního rozpočtu na dávky státní sociální podpory a dávky pomoci v hmotné nouzi. Pro rozbor je použita analýza časových řad a indexní analýza. V závěru práce jsou formulovány návrhy, opatření a zhodnocení výsledků analýzy systému nepojistných sociálních dávek.

Klíčová slova: nepojistné sociální dávky, indexní analýza časových řad, sociální zabezpečení, dávky státní sociální podpory, pomoc v hmotné nouzi.

Analysis of the system of non-insured social benefits in the Děčín region

Abstract

This thesis deals with statistical analysis of development of value and number of non-insured social benefits in the social system of the Czech Republic during the period 2008 - 2016. In the analytical part, evaluates unemployment rates of Děčín, state budget expenditures for state social support benefits and assistance in material need are evaluated.

Analyzes of time series and index analysis are used for analysis. At the end of the thesis are formulated proposals, measures and evaluate the results of the analysis of non-insured social benefits.

Keywords: non-insurance social benefits, index analysis of time series, social security, state social support benefits, assistance in material need.

OBSAH

1	Úvod.....	11
2	Cíl práce a metodika	13
2.1	Cíl práce	13
2.2	Metodika práce.....	13
2.2.1	Elementární charakteristiky časových řad.....	13
2.2.2	Míra nezaměstnanosti.....	14
3	Teoretická část.....	15
3.1	Vymezení pojmu sociální zabezpečení	15
3.2	Systém a charakteristika nepojistných sociálních dávek	16
3.3	Státní sociální podpora.....	17
3.4	Pomoc v hmotné nouzi.....	22
3.5	Nezaměstnanost a její příčiny	26
3.5.1	Přirozená míra nezaměstnanosti	27
3.5.2	Podpora v nezaměstnanosti	28
3.6	Subjekty v systému sociálního zabezpečení	28
3.6.1	Charakteristika subjektů státní sociální podpory.....	29
3.6.2	Charakteristika subjektů dávky pomoci v hmotné nouzi	29
4	Rodinná politika a srovnání v jiných zemích Evropské unie	31
4.1	Charakter rodinné politiky	31
4.2	Systémy a modely sociálních dávek	34
4.3	Porovnání systému sociálního zabezpečení v jiných zemích Evropské unie.....	36
5	Analytická část.....	43
5.1	Vývoj nezaměstnanosti regionu města Děčín	43
5.2	Transferové náklady na nepojistné sociální dávky	46
5.2.1	Vývoj finančních prostředků ze státního rozpočtu na dávky státní sociální podpory v regionu města Děčín.....	47
5.2.2	Vývoj finančních prostředků vyplacených na jednotlivé druhy sociálních dávek v regionu města Děčín	49
5.2.3	Vývoj finančních prostředků vyplacených na dávky pomoci v hmotné nouzi ..	52
5.2.4	Vývoj výdajů na jednotlivé dávky pomoci v hmotné nouzi.....	53
5.3	Počet vyplacených nepojistných sociálních dávek v regionu města Děčín	56
5.3.1	Počet vyplacených dávek ze státní sociální podpory	56

5.3.2 Počet vyplacených dávek z dávek pomoci v hmotné nouzi.....	58
5.4 Transferové výdaje státu na jednoho člověka u nepojistných sociálních dávek	59
5.4.1 Transferové výdaje na jednoho člověka u dávek státní sociální podpory	59
5.4.2 Transferové výdaje na jednoho člověka u dávek pomoci v hmotné nouzi.....	61
5.5 Návrhy a doporučení	62
6 Závěr.....	65
7 Seznam použitých zdrojů.....	68
8 Přílohy	73
8.1 Seznam příloh.....	73

Seznam tabulek

Tabulka 1 Srovnání výše přídavku na dítě v České republice a v Polsku	37
Tabulka 2 Srovnání systému sociálních dávek v České republice a v Polsku.....	37
Tabulka 3 Srovnání systému sociálních dávek v České republice a na Slovensku	39
Tabulka 4 Vývoj nezaměstnanosti v regionu města Děčín v letech 2008-2016.....	44
Tabulka 5 Elementární charakteristiky transferových výdajů na sociální dávky České republiky, porovnání regionu města Děčín v letech 2008-2016.....	46
Tabulka 6 Vývoj finančních prostředků vyplacených sociálních dávek v regionu města Děčín v letech 2008-2016.....	48
Tabulka 7 Vývoj výdajů na jednotlivé druhy vyplácených dávek státní sociální podpory v regionu města Děčín v letech 2008-2016	49
Tabulka 8 Vývoj výdajů na jednotlivé druhy vyplácených dávek hmotné nouze v regionu města Děčín v letech 2008-2016.....	53
Tabulka 9 Výdaje na dávky pomoci v hmotné nouzi dle druhů v regionu města Děčín v letech 2008-2016 v %	54
Tabulka 10 Počet vyplacených dávek státní sociální podpory v regionu města Děčín v letech 2008-2016.....	57
Tabulka 11 Počet vyplacených dávek pomoci v hmotné nouzi v regionu města Děčín v letech 2008-2016.....	58
Tabulka 12 Transferové výdaje státu na jednoho člověka u dávek přídavek na dítě, příspěvek na bydlení a rodičovský příspěvek v letech 2008 – 2016	60
Tabulka 13 Transferové výdaje státu na jednoho člověka u dávek pomoci v hmotné nouzi v letech 2008 – 2016.....	61

Seznam použitých zkratk

Meziroč. - meziroční

Nezam.- nezaměstnanost

Pěst. - pěstounské

Pohřeb. - pohřebné

Porod. - porodné

Postiž.- postižených

Přídav. - přídavek

Příplat. - příplatek

Příspěv. - příspěvek

Rodič. - rodičovský

Soc. - sociální

Zdravot. - zdravotně

1 Úvod

Sociální zabezpečení se považuje za důležitou součást sociální politiky daného státu, neboť poukazuje, jakými formami dávek a v jakém množství byly zabezpečeny osoby nacházející se v nepříznivé sociální situaci. Tato problematika spadá také do oblasti veřejné správy a je upravována příslušnými právními předpisy České republiky – zákonem o státní sociální podpoře¹ a zákonem o pomoci v hmotné nouzi.²

Obecně je oblast sociálního zabezpečení zajištěna sociálním pojištěním, státní sociální podporou a sociální pomocí. Jedná se o celkem tři pilíře, u nichž dochází k vzájemnému prolínání. Sociální pojištění představuje systém, z něhož vycházejí dávky pojistného charakteru. Lze uvést, že jejich prostřednictvím je možno řešit takové sociální situace, které je možno dopředu alespoň teoreticky předvídat a díky tomu je lze financovat ze systému sociálního pojištění.

Státní sociální podpora je součástí systému sociální ochrany obyvatel a má úlohu udržet obyvatele před propadem do chudoby, drží je nad pomyslnou hranicí chudoby. Posiluje příjem v dohodnutých sociálních situacích, aby byly uspokojovány potřeby rodin s dětmi. Rodiny v sociálních situacích podporuje stát.

Z otázky, kdy a jak má stát rodiny s dětmi podpořit, vychází ze samostatné podstaty státní sociální podpory. Je zde proces solidarity a sociální redistribuce. V obou procesech jsou vymezeny dva směry. Stát si vynucuje formou daní oba dva směry, jelikož i bezdětní občané musí přispívat na podporu rodin s dětmi, protože i cizí děti budou přispívat do důchodového pojištění. Příjmově bohatší mají právo přispívat na podporu rodin s nízkými příjmy, aby se zabezpečil základ standardu výživy a podmínky vzdělání. Na různé ekonomické podmínky států má možnost reagovat variabilita systému, to je významnou předností, umožňuje měnit rozsah podpory.

Sociální pomoc je třetí systém, který slouží k zabezpečení základních životních potřeb občanů, jež se ocitají v obtížné životní a sociální situaci. Tento systém zahrnuje sociálně právní ochranu, sociální prevenci a zabezpečení zvláštních potřeb občanů.

Sociální systémy jsou rozsáhlé, je nezbytné hledat kompromis, aby se našel přesnější cíl na výplaty dávek a tyto cíle by se daly ověřit. Jistota, že dávka, která je vyplácena

¹ Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře ve znění pozdějších právních předpisů.

² Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších právních předpisů.

účelně neexistuje. Ověřování účelnosti vyplácení dávek by bylo pro stát velice nákladné. Při podání žádosti o dávky pomoci v hmotné nouzi se provádí sociální šetření v rodině, tj. v místě skutečného pobytu, kam bude dávka vyplácena, aby se alespoň minimálně zabránilo zneužívání dávek. Pokud příjem nedosahuje částky životního minima a osoba si nemůže tento příjem zvýšit vlastním přičiněním z důvodu věku, zdravotního stavu nebo z jiných vážných důvodů, považujeme takovou osobu za osobu v hmotné nouzi a tento stav se označuje jako sociální potřebnost občanů. Tito lidé by nebyli schopni bez pomoci státu plnit své úkoly, které jsou spojeny s jejich úlohou v současné společnosti. Ne vždy tomu tak je, nicméně cílem nepojistných sociálních dávek je pomoci občanu České republiky dočasně překlenout tíživou situaci, přičemž by se mělo jednat pouze o krátkodobé řešení této situace. S těmito občany by mělo být zároveň pracováno z hlediska sociální politiky, aby si byli schopni nalézt vhodné pracovní uplatnění a nemuseli pobírat dávky z nepojistného sociálního systému České republiky.

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Cílem diplomové práce je analyzovat vývoj systému nepojistných sociálních dávek v regionu města Děčín za období 2008 až 2016 z hlediska počtu nezaměstnaných a výše vynaložených finančních prostředků na dávky státní sociální podpory, pod něž spadají přídavek na dítě, sociální příplatek, příspěvek na bydlení, rodičovský příspěvek, porodné, pohřebné, dávky pěstounské péče. V práci budou analyzovány také dávky pomoci v hmotné nouzi, kterými jsou příspěvek na živobytí, doplatek na bydlení a mimořádná okamžitá pomoc. Budou zhodnoceny státní výdaje na nezaměstnané v regionu města Děčín spojené s nezaměstnaností v tomto regionu města. Pomocí statistických metod bude popsán vývoj výplaty jednotlivých nepojistných dávek a bude posouzen vývoj objemu finančních prostředků vyplácených dávek. Na základě analyzovaných dat budou formulovány návrhy pro korekci stávajícího systému.

2.2 Metodika práce

Podkladové údaje, byly získány z Českého statistického úřadu, Úřadu práce a dalších uvedených zdrojů. Data jsou analyzovány za pomoci elementární charakteristiky časových řad a indexní analýzy, které sledují a hodnotí změny vývoje nezaměstnanosti, výdaje na dávky státní sociální podpory a dávky pomoci v hmotné nouzi z hlediska hodnoty a počtu vyplácených dávek v regionu města Děčín a v letech 2008 - 2016.

2.2.1 Elementární charakteristiky časových řad

Pro charakterizování dynamiky vývoje časových řad a jejich zkoumání rychlosti změn hodnot sledovaného ukazatele v závislosti na čase je možno užívat různé statistické charakteristiky, ke kterým můžeme zařadit následující nejběžněji používané časové řady.

Absolutní přírůstek - absolutní přírůstek nebo úbytek, který pojednává, jak velká bude změna v určitém okamžiku v porovnání s okamžikem předchozím

$$\Delta y_t = y_t - y_{t-1} \quad , \quad t = 2, 3, \dots, n$$

Průměrný absolutní přírůstek - průměrný přírůstek nebo úbytek za celou časovou řadu

$$\bar{\Delta} = \frac{\sum \Delta y_t}{n-1} = \frac{(y_2 - y_1) + (y_3 - y_2) + \dots + (y_n - y_{n-1})}{n-1} = \frac{y_n - y_1}{n-1}$$

Koeficient růstu - zjištění relativních charakteristik růstu či poklesu

$$\delta_t = \frac{\Delta y_t}{y_{t-1}} = \frac{y_t - y_{t-1}}{y_{t-1}} = \frac{y_t}{y_{t-1}} - 1$$

Průměrný koeficient růstu - zjištění průměrného koeficientu a celou časovou řadu

$$\bar{k} = \sqrt[n-1]{k_1 k_2 \dots k_n} = \sqrt[n-1]{\frac{y_2}{y_1} \frac{y_3}{y_2} \frac{y_4}{y_3} \dots \frac{y_n}{y_{n-1}}} = \sqrt[n-1]{\frac{y_n}{y_1}}$$

Index časového srovnání neboli časový index (bazický): někdy též jenom index, je srovnání (podíl) dvou stejnorodých věcí (veličin, statistických znaků či ukazatelů) na stejném místě v různém čase.

$$\frac{y_i}{y_0} \quad \Delta = y_i - y_0$$

Řetězový index: porovnává hodnoty ukazatele vzhledem ke stejnému (obvykle prvnímu uvedenému) období. V procentech říká, na kolik procent se změnila hodnota ukazatele v běžném období oproti hodnotě ukazatele v prvním uvedeném období, neboli v základním období.

$$\frac{y_i}{y_{i-1}} \quad \Delta = y_i - y_{i-1}$$

2.2.2 Míra nezaměstnanosti

Míra nezaměstnanosti je podíl nezaměstnaných 15-65 let ke všem osobám schopných pracovat (tedy i zaměstnaných a nezaměstnaných).

$$u = \frac{U}{E + U} \quad , \quad u = \frac{U}{L}$$

, kde u - míra nezaměstnanosti

U - počet lidí bez práce 15-65 let

E - počet zaměstnaných lidí

L - celkový počet lidí bez práce 15-65 let

3 Teoretická část

Největší pozornost bude zaměřena na jednotlivé formy dávek státní sociální podpory a dávek systému pomoci v hmotné nouzi. Zároveň jde o nepojistné sociální dávky, které jsou vypláceny Úřadem práce ze státního rozpočtu České republiky. Má na ně nárok každá osoba, která se ocitne v nepříznivé sociální situaci, a zároveň také splní podmínky dle příslušné legislativy České republiky.³

3.1 Vymezení pojmu sociální zabezpečení

Sociální zabezpečení je právním odvětvím, které podléhá rychlému vývoji společnosti a je třeba na vzniklé sociální změny reagovat. Právní předpisy práva sociálního zabezpečení jsou proto protkány častými novelizacemi.

Pojem sociální zabezpečení není novodobou záležitostí. Jeho kořeny sahají až do 16. století, kdy se začala vyvíjet chudinská péče. Byla to doba, kdy nejprve města a poté stát poskytovaly pomoc potřebným. Později v sociální oblasti začala působit státní správa a pojem se přeměnil na sociální správu. Ta vykonávala dvě základní funkce, a to mocenskou a služební. Ty spočívaly v kontrole dodržování právních předpisů a veřejného pořádku, spolu s poskytováním azylu (Tröster, 2010).⁴

Předmětem sociálního zabezpečení je dlouhodobé zajištění zabezpečení pro případ, že nastane ohrožení zájmů a základních práv v sociální oblasti (Spirit, 2009).⁵ Ochrana je poskytnuta v souboru právních předpisů práva sociálního zabezpečení. Nejde o jeden právní předpis, ale několik. Nelze tak širokou právní úpravu shrnout v jedno. Vše je rozčleněno podle jednotlivých subsystémů sociálního zabezpečení. Cílem sociálního zabezpečení je zajištění sociální vzájemnosti mezi občanem a státem. Poskytnutí spravedlivého finančního hodnocení ve formě dávek v návaznosti na daňovou soustavu. Obsah sociálního zabezpečení tvoří tři subsystémy. Jedná se o sociální pojištění, státní sociální podporu a systém sociální péče, tj. sociální pomoc (Arnoldová, 2004).⁶

³ DUKOVÁ, Ivana, Martin DUKA a Ivana KOHOUTOVÁ. *Sociální politika*. 2013.

⁴ TRÖSTER, Petr a kol. *Právo sociálního zabezpečení*. 2010.

⁵ SPIRIT, Michal a kol. *Pracovní právo a právo sociálního zabezpečení v ČR*. 2009

⁶ ARNOLDOVÁ, Anna. *Vybrané kapitoly ze sociálního zabezpečení*. 2004.

Sociální pomoc je určena osobám, které se ocitnou v těžké sociální situaci. Je jim poskytnuta sociální ochrana v podobě dávky sociální péče, pomoci v hmotné nouzi a v sociální službě. Sociální pojištění je systém, kterým občan sám nebo někdo jiný připravuje občana pro případ příští sociální události. Sociálními událostmi je například nemoc, smrt, invalidita, úraz, narození dítěte. Sociální pojištění patří mezi nejrozšířenější institucionální formu. Podle mezinárodní klasifikace se dělí na několik základních systémů (Tröster, 2010):

- zdravotní a nemocenské pojištění,
- pojištění v mateřství,
- pojištění v nezaměstnanosti,
- úrazové pojištění,
- pojištění ve stáří a pojištění invalidity,
- rodinné přídatky,
- pojištění pozůstalých.⁷

Sociální pojištění lze ještě rozdělit na krátkodobá a dlouhodobá. Mezi krátkodobé patří zdravotní pojištění, nemocenské pojištění, pojištění v mateřství a pojištění v nezaměstnanosti. Po uplynutí stanovené podpůrní doby, nárok na dávku zaniká (Arnoldová, 2012).⁸

Arnoldová (2012) dále uvádí, že další pilíř sociálního zabezpečení představují dávky státní sociální podpory, které spolu s dávkami ze systému pomoci v hmotné nouzi představují tzv. nepojistné sociální dávky. Státní sociální podpora umožňuje vyřešit takové sociální situace, jež se z hlediska státu zdají potřebné. Sociální pomocí je řešena situace, kdy se jednotlivec nebo rodina dostane do situace charakterizující její sociální nebo hmotnou nouzi.⁹

3.2 Systém a charakteristika nepojistných sociálních dávek

Dávky sociálního zabezpečení se člení na pojistné a nepojistné, což vychází ze sociální reformy, která byla uskutečněna po roce 2012. S ohledem na výše uvedené by to

⁷ TRÖSTER, Petr a kol. *Právo sociálního zabezpečení*. 2010.

⁸ ARNOLDOVÁ, Anna. *Sociální zabezpečení I: sociální zabezpečení v České republice, lékařská posudková služba, pojistné, systémy sociálního zabezpečení*. 2012.

⁹ ARNOLDOVÁ, Anna. *Sociální zabezpečení I: sociální zabezpečení v České republice, lékařská posudková služba, pojistné, systémy sociálního zabezpečení*. 2012.

tedy znamenalo, že pojistnými dávkami se mají na mysli dávky, které jsou financovány na základě systému sociálního a nemocenského pojištění.¹⁰ Jak uvádí Krebs a kol. (2007), je samozřejmé, že však musí být splněny i určité podmínky pro výplatu těchto dávek (např. dávky mateřské vycházejí z nemocenského pojištění).¹¹

Systém nepojistných sociálních dávek je na rozdíl od pojistných dávek odlišný. Tyto dávky jsou státem financovány ze státního rozpočtu. Jejich hlavní charakteristikou je to, že na ně má nárok i osoba, která není pojištěna (sociálně a nemocensky). Proto se také k nepojistným sociálním dávkám řadí dávky, které jsou určeny např. pro osoby registrované na úřadech práce, neboť tyto osoby nejsou sociálně ani nemocensky pojištěny, ale je jim státem hrazeno pouze veřejné zdravotní pojištění, jež je ze zákona povinné (Tomeš, 2011).¹² Jak podotýká Břeská a kol. (2012), systém nepojistných sociálních dávek se člení do celkem tří pilířů, které jsou označovány jako dávky státní sociální podpory, dávky pomoci v hmotné nouzi a dávky pro osoby se zdravotním postižením.¹³

3.3 Státní sociální podpora

Systém státní sociální podpory nebo také sociálního státního zaopatření se označuje jako pilíř nepojistný, především také nárokový, a to z důvodu toho, že nárok na dávku vzniká, jsou-li splněny zákonem stanovené podmínky. Nárok na dávku má pouze fyzická osoba. Další podmínkou nároku je pobyt na území České republiky. Základním principem této oblasti je sociální solidarita, která je uplatňována mezi rodinami bez dětí, rodinami s dětmi, mezi rodinami s vyššími příjmy a rodinami, které mají příjmy nižší (Matějková, Paloncyová, 2005).¹⁴

Dávky vyplývající z tohoto pilíře jsou rozděleny na tzv. testované, u kterých je základním kritériem především skutečnost, že tyto dávky jsou poskytovány opravdu těm, kteří je vzhledem ke své ekonomické a sociální situaci skutečně potřebují (Tröster, 2010).¹⁵

Testovanou dávkou je přídavek na dítě a porodné. Druhým typem dávky státní sociální podpory jsou dávky netestované, přičemž tyto příspěvky jsou poskytovány nezávisle na výši příjmu rodiny. Netestovanou dávkou státní sociální podpory, která se

¹⁰ ARNOLDOVÁ, Anna. *Vybrané kapitoly ze sociálního zabezpečení*. 2004.

¹¹ KREBS, Vojtěch a kol. *Sociální politika*. 2007.

¹² TOMEŠ, Igor. *Obory sociální politiky*. 2011.

¹³ BŘESKÁ, Naděžda a kol. *Státní sociální podpora: s komentářem a příklady 2012*. 2012.

¹⁴ MATĚJKOVÁ, Barbora a Jana PALONCYOVÁ. *Rodinná politika ve vybraných evropských zemích s ohledem na situaci v České republice*. 2005.

¹⁵ TRÖSTER, Petr a kol. *Právo sociálního zabezpečení*. 2010.

vztahuje k rodinám s dětmi, je rodičovský příspěvek. Dávky jsou poskytovány úřadem práce a plynou ze státního rozpočtu. Jde o dávky nepojistné, což znamená, že osoba, které vzniká nárok na dávku, nemusí být pojištěncem (Spirit a kol., 2009).¹⁶

Pro posouzení nároku u dávek testovaných se vychází z tzv. rozhodného příjmu, který se počítá v rozhodném období, které je u jednotlivých testovaných dávek odlišné. Rozhodný příjem se posuzuje nejenom u oprávněné osoby, ale i u osob společně posuzovaných, které zákon o státní sociální podpoře nazývá jako rodina, přičemž rodinu tvoří nezaopatřené dítě a její rodiče, popřípadě osoby, které rodiče nahrazují (Tröster, 2010).¹⁷

V současné době tvoří státní sociální podporu, tak jak stanovuje zákon o sociální podpoře č. 117/1995 Sb., následujících sedm dávek:

- pěstounská péče,
- sociální příplatek,
- přídavek na dítě,
- příspěvek na bydlení,
- rodičovský příspěvek,
- porodné,
- pohřebné.¹⁸

Pěstounská péče

V minulosti byly dávky pěstounské péče začleněny také do zákona o státní sociální podpoře, nyní jsou však součástí zákona o sociálně-právní ochraně dětí. Tyto dávky mají celkově zajistit dítě vyrůstající v této formě náhradní rodinné péče. Jak je uváděno v zákoně o sociálně-právní ochraně dětí č. 359/1999 Sb., v ustanoveních § 47e až § 47za, jsou pěstounům vypláceny dávky příspěvku na úhradu potřeb dítěte, odměna pěstouna, příspěvek při převzetí dítěte, příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla a příspěvek při ukončení pěstounské péče.¹⁹

V této souvislosti je nutné ještě zmínit státní příspěvek na výkon pěstounské péče dle § 47 d zákona o sociálně-právní ochraně dětí č. 359/1999 Sb. Nárok na ni má „*obecní úřad*

¹⁶ SPIRIT, Michal a kol. *Pracovní právo a právo sociálního zabezpečení v ČR*. 2009.

¹⁷ TRÖSTER, Petr a kol. *Právo sociálního zabezpečení*. 2010.

¹⁸ Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře ve znění pozdějších právních předpisů.

¹⁹ Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších právních předpisů.

obce s rozšířenou působností na základě vydání správního rozhodnutí podle § 47b nebo obecní úřad obce s rozšířenou působností, obecní úřad, krajský úřad, nebo pověřená osoba, které uzavřely dohodu o výkonu pěstounské péče podle § 47b. Tento státní příspěvek je určen na pokrytí nákladů vynakládaných na zajišťování pomoci osobám pečujícím, osobám v evidenci nebo svěřeným dětem a na provádění dohledu nad pěstounskou péčí.“²⁰

Sociální příplatek

Cílem dávky je pomáhat rodinám s nízkými příjmy a se zdravotně postiženým členem rodiny, krýt jejich náklady spojené se zabezpečením základních potřeb. Nárok na sociální příplatek mají rodiny, kde rodiče pečují alespoň o jedno nezaopatřené dítě, které je dlouhodobě nemocné, dlouhodobě zdravotně postižené nebo dlouhodobě těžce zdravotně postižené, nebo je-li alespoň jeden z rodičů dlouhodobě těžce zdravotně postižený nebo je nezaopatřeným dítětem, které je dlouhodobě zdravotně postižené nebo dlouhodobě nemocné.

Nárok na sociální příplatek je vázán na péči o nezaopatřené dítě (s výjimkou dítěte svěřeného do pěstounské péče) a na stanovenou hranici příjmů v rodině. Tato hranice nesmí překročit dvojnásobek životního minima této rodiny. Testuje se příjem za předchozí kalendářní čtvrtletí. Za příjem se považuje i rodičovský příspěvek a přídavek na dítě.

Ve vyšší dávky se odráží nejen příjmy rodiny, kdy s rostoucím příjmem sociální příplatek postupně klesá, ale i stupeň postižení dítěte a rodiče. Příplatek na sociální péči byl zrušen v roce 2011. Od roku 2012 byl vyplácen zdravotně postiženým.²¹

Přídavek na dítě

Přídavek na dítě je, jak již bylo dříve uvedeno, jednou z dávek testovaných. Tento příspěvek je základním a dlouhodobým příspěvkem, který je poskytován rodinám s dětmi. Obecně lze říci, že se jedná o příspěvek státu, který je poskytován rodinám s nezaopatřeným dítětem, v případě, že rodina nemá dostatečné příjmy, aby toto dítě zaopatřila sama (Tröster, 2010). Příspěvek je vyplácen v měsíčních splátkách vždy za předcházející měsíc, přičemž částky jsou ovlivněny věkem dítěte a jsou stanoveny pevně a

²⁰ Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších právních předpisů.

²¹ Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře ve znění pozdějších právních předpisů.

to následovně: do 6 let – 500 Kč, do 15 let – 610 Kč, do 26 let – 700 Kč (Zákon č. 117/1995 Sb.).²²

Příspěvek na bydlení

Do dávky testované patří příspěvek na bydlení, který přispívá na krytí nákladů na bydlení rodinám či jednotlivcům s nízkými příjmy. Na tuto dávku má nárok vlastník nebo nájemce bytu, který je přihlášen trvale a jeho náklady nepřesahují částku součinu rozhodného příjmu v rodině a koeficientu 0,30, v Praze koeficientu 0,35 a zároveň součin rozhodného příjmu v rodině není vyšší než částka normativních nákladů na bydlení. Příjem se testuje společně s náklady na bydlení za rozhodné období, kterým je předcházející kalendářní čtvrtletí.

Rodičovský příspěvek

Rodičovský příspěvek je peněžitá a opakující se dávka státní sociální podpory, jejímž účelem je zlepšit podmínky rodin pečujících o dítě a zajistit osobní a řádnou péči o toto dítě. Jinak řečeno je účelem tohoto příspěvku formou peněžité pomoci sanovat rodiči náklady, které bezprostředně souvisí s péčí o malé dítě (Tröster, 2010).²³

Pokud je možné alespoň jednomu z rodičů určit k datu narození dítěte 70 % 30 násobku denního vyměřovacího základu, podle kterého se stanoví peněžitá pomoc v mateřství, v souvislosti s porodem nebo převzetím dítěte, rodič si může zvolit výši i trvání tohoto příspěvku sám. Dle ustanovení § 30 odst. 1. zákona č.117/1995 Sb., o státní sociální podpoře má „nárok na rodičovský příspěvek rodič, který po celý kalendářní měsíc osobně, celodenně a řádně pečuje o dítě, které je nejmladší v rodině, a to až do vyčerpání celkové částky 220 000 Kč, nejdéle však do 4 let věku dítěte.“²⁴

Nejvyšší částku, kterou si může rodič zvolit, činí 11 500 Kč, a to v případě, že 70 % 30 násobku denního vyměřovacího základu přesáhne 7 600 Kč, v případě, že tuto částku nepřekročí, činí maximální výše 7 600 Kč. Lze-li vyměřovací základ určit u obou rodičů, vychází se z toho vyššího. Výši této dávky lze měnit jednou za tři měsíce (Tröster, 2010).²⁵

Vznik nároku na rodičovský příspěvek je podmíněn několika kritérii, kterými jsou, že dítě bude navštěvovat zařízení, která jsou určena dětem předškolního věku. Tato

²² Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře ve znění pozdějších právních předpisů.

²³ TRÖSTER, Petr a kol. *Právo sociálního zabezpečení*. 2010.

²⁴ Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře ve znění pozdějších právních předpisů, § 30 odst. 1.

²⁵ TRÖSTER, Petr a kol. *Právo sociálního zabezpečení*. 2010.

zařízení dělíme na ta, která navštěvují děti bez ohledu na jejich zdravotní stav. Mezi ně řadíme jesle, mateřskou školu a další jim podobné zařízení. Tato zařízení mohou navštěvovat děti do 3 let, maximálně 5 kalendářních dnů v kalendářním měsíci a děti starší 3 let, které zde mohou být 4 hodiny denně nebo nejvýše 5 kalendářních dnů v měsíci. Druhou skupinou těchto zařízení jsou ústavy, mezi které patří například léčebně-rehabilitační zařízení nebo také jesle s různým druhem zaměření. Dítě, které je dlouhodobě zdravotně postižené, může zařízení navštěvovat max. 6 hodin denně, v jiných, zcela ne tak vážných případech je tento rozsah omezen na 4 hodiny denně (Zákon č. 117/1995 Sb.).²⁶

Rodičovský příspěvek je dávka, která náleží rodiči, nikoli dítěti, přičemž nárok na ni vzniká ex lege, tedy ze zákona. Naproti tomu nárok na její výplatu vzniká splněním podmínek stanovených zákonem pro vznik nároku na dávku a na její výplatu. Výši příspěvku si rodič zvolí na základě písemné žádosti, kterou pak podá u krajské pobočky Úřadu práce, která o rodičovském příspěvku rozhoduje. Volba příspěvku je nevratná, a tudíž ji nelze později změnit (Zákon č. 117/1995 Sb.).²⁷

Porodné

Je dávka poskytována na závislosti příjmu, které se hodnotí za kalendářní čtvrtletí předcházejícího kalendářního čtvrtletí, ve kterém se dítě narodilo, nezapočítává se rodičovský příspěvek a přídavek na dítě. Tato částka musí být nižší než 2,7 násobek životního minima rodiny. Tato dávka je jednorázová, pouze pro první a druhé dítě. Pokud matka zemřela, porodné náleží otci. Také má na něho nárok osoba, která převzala dítě mladšího roku do trvalé péče. Tato dávka je stanovena pevnou částkou a činí 13 000 Kč na první dítě a na druhé dítě 10 000 Kč.

Pohřebné

Tato dávka činí 5 000 Kč. Příjem rodiny se netestuje. Nárok na tuto netestovanou dávku má osoba, která vypravila pohřeb nezaopatřenému dítěti, nebo osobě, která byla rodičem nezaopatřeného dítěte. Zemřelá osoba (s výjimkou mrtvě narozeného dítěte) musí mít ke dni úmrtí trvalý pobyt na území České republiky.

²⁶ Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře ve znění pozdějších právních předpisů.

²⁷ Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře ve znění pozdějších právních předpisů.

3.4 Pomoc v hmotné nouzi

Za pomoci tohoto systému se mohou řešit nepříznivé sociální události jednotlivců nebo celých rodin. V této souvislosti lze vycházet především ze zákona o pomoci v hmotné nouzi č. 111/2006 Sb. v platném znění. Dávky, které jsou jeho prostřednictvím oprávněným osobám vypláceny, umožňují poskytnout takovou formu pomoci, aby měly tyto osoby zajištěny základní životní podmínky. Zároveň je možné každé fyzické osobě poskytnout základní sociální poradenství, které by mělo vést k řešení jeho hmotné nouze, příp. k její prevenci (Niederle, 2009).²⁸

Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky uvádí, že systém dávek pomoci v hmotné nouzi nevychází jenom ze zákona č. 111/2006 Sb., ale také ze zákona o životním a existenčním minimu č. 110/2006 Sb. a z vyhlášky o provedení některých ustanovení zákona o pomoci v hmotné nouzi č. 389/2011 Sb.²⁹ Hmotnou nouzí se v tomto případě chápe určitá forma pomoci, která je určena osobám, jež mají nedostatečné příjmy. Pomoc by měla být především motivující, aby si tyto osoby snažily aktivně „zajistit si prostředky k uspokojení životních potřeb, za předpokladu, že každá osoba, která pracuje, se musí mít lépe než ta, která nepracuje, popřípadě se práci vyhýbá“ (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2015).³⁰

Systém dávek pomoci v hmotné nouzi se považuje za jedno z důležitých opatření v rámci sociální politiky České republiky, které umožňuje bojovat proti sociálnímu vyloučení. Nelze ovšem spoléhat pouze na nepojistné sociální dávky. Proto se za součást tohoto pilíře považuje sociální práce s jednotlivými klienty. Nevykonávají ji pouze úřady práce, ale také obecní úřady, jež mají bližší informace o občanech, a proto mohou efektivněji a účinněji v rámci sociální práce reagovat na jejich problémy (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2015).³¹

Pojem hmotná nouze je zakotven také v ustanovení § 2 zákona o pomoci v hmotné nouzi č. 111/2006 Sb. Zde je konkrétně uvedeno, jakou osobu je možno považovat za osobu nacházející se v hmotné nouzi:

- příjem osoby a společně posuzovaných osob je nižší, než částka pro živobytí (dle § 24 zákona o pomoci v hmotné nouzi), a to poté, co jsou odečteny přiměřené

²⁸ NIEDERLE, Petr. *Zákon o pomoci v hmotné nouzi a zákon o životním a existenčním minimu*. 2009.

²⁹ Pomoc v hmotné nouzi 2015. *Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky* [online] 2015.

³⁰ Tamtéž.

³¹ Tamtéž.

náklady na bydlení (viz § 9 odst. 2 zákona o pomoci v hmotné nouzi), jestliže příjem osoby a společně posuzovaných osob nebo i s příspěvkem na živobytí dosahuje těchto částek, ale stále nepostačuje k tomu, aby byly zabezpečeny odůvodněné náklady na bydlení (viz. § 34) a na služby, jež s bydlením nesporně souvisejí. Zároveň se ovšem předpokládá, že tento příjem si daná osoba či osoby nemohou nikterak zvýšit, a to např. z důvodu vyššího věku, nepříznivého zdravotního stavu, příp. z jiného vážného důvodu, který nepochází z jejich vlastního zavinění. Tak jsou ohroženy základní životní podmínky dané rodiny či jednotlivce.³²

Zákon pomoci v hmotné nouzi dle § 2 odst. 3 a násl. však dále zakotvuje, že lze osobu považovat za osobu nacházející se v hmotné nouzi i z jiných důvodů. Uvádí především situace, kdy sice nejsou splněny podmínky uvedené výše, avšak osobě či osobám hrozí vážná újma na zdraví, zohlední-li se jejich příjmy a celkové sociální a majetkové poměry. Jedná se také o osobu, která byla postižena vážnou mimořádnou událostí, vzhledem k jejím sociálním a majetkovým poměrům se lze odůvodněně domnívat, že nebude schopna tuto situaci překlenout za pomoci vlastních sil. Jako vážná mimořádná situace se rozumí dle § 2 odst. 4 zákona č. 111/2006 Sb. živelná pohroma (povodeň, vichřice, větrné pohromy s katastrofickými následky, zemětřesení, požár, příp. jiné forma destruktivní události, ekologická a průmyslová havárie).³³

Jestliže se osoba nachází v neuspokojivé sociální situaci a nemá dostatek finančních prostředků, lze očekávat, že nebude moci uspokojivě řešit svoje sociální zázemí a je dokonce vážně ohrožena sociálním vyloučením. To může nastat zejména v následujících případech, a proto se také taková osoba považuje za osobu v hmotné nouzi (Zákon č. 111/2006 Sb.):

- osoba byla propuštěna z výkonu zabezpečovací detence, opustila výkon vazby nebo výkon trestu odnětí svobody,
- ukončila léčbu chorobné závislosti v některém zdravotnickém zařízení, v psychiatrické léčebně či jiném specializovaném zařízení,
- byla propuštěna ze školského zařízení, v němž jsou realizovány ústavní či ochranné výkony, byla ukončena pěstounská péče po dosažení jeho zletilosti,

³² Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších právních předpisů.

³³ Tamtéž.

- nejsou uspokojivě saturovány základní životní potřeby osoby – jedná se o osobu bez přístřeší,
- práva a zájmy osoby jsou vážně ohroženy trestnou činností jiných osob.³⁴

U osob v hmotné nouzi je jejich společnou charakteristikou nepříznivá sociální situace, která vede k nedostatku finančních prostředků, které jim znemožňují uspokojit základní životní potřeby. O tom hovoří také odborná literatura. Je však zapotřebí zmínit, že se nemusí nutně jednat pouze o nedostatek finančních prostředků, ale také o absenci předmětů nebo služeb, jež jsou pro živobytí fyzické osoby důležité či dokonce nezbytné. Je tedy nutno při posuzování nároku na dávky pomoci v hmotné nouzi zjistit, jaké jsou celkové příjmy jednotlivce a společně posuzovaných osob a jaké jsou jejich celkové sociální a majetkové poměry (Beck, 2012).³⁵

Životní a existenční minimum

V samostatném zákoně jsou definovány pojmy životní a existenční minimum. Životní minimum je chápáno jako minimální hranice finančních prostředků osoby či osoby, které jsou určeny na zajištění obživy a dalších osobních potřeb. Jako existenční minimum se chápe minimální hranice pro příjem dané osoby, jež je nezbytná k tomu, aby u ní mohla být zajištěna výživa a další základní potřeby osobní povahy. Tato hranice se považuje za důležitou, neboť umožňuje přežití (Zákon č. 110/2006 Sb.).³⁶

Životní minimum se dle § 3 příslušného zákona spočítá jako součet jednotlivých částek pro životní minimum u jednotlivých společně posuzovaných osob. Zákon č. 110/2006 Sb. aktuálně uvádí následující (údaje k 11. 2. 2017):

- částka pro životní minimum jednotlivce: 3 140 Kč měsíčně,
- v případě, že se jedná o více společně posuzovaných osob, jsou částky odlišné: první dospělá osoba – 3 140 Kč, druhá a další dospělá osoba (od 15 let, nejedná se o nezaopatřené dítě): 2 830 Kč, nezaopatřené dítě od 15 do 26 let 2 450 Kč, dítě od 6 let do 15 let 2 140 Kč a dítě do 6 let 1 740 Kč.³⁷

V minulosti se však do životního minima započítávaly také náklady na bydlení. Ty však byly později vyjmuty. Důvodem jejich vyčlenění je fakt, že tyto náklady se mohou

³⁴ Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších právních předpisů.

³⁵ BECK, Petr a kol. *Dávky pomoci v hmotné nouzi a dávky pro osoby se zdravotním postižením: k 1. 5. 2012. Komentář, právní předpisy.* 2012.

³⁶ Zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších právních předpisů.

³⁷ Tamtéž.

v jednotlivých obcích od sebe vzájemně odlišovat. Je také odlišné, zda osoba žije v obecním bytě, v podnájmu nebo ve vlastním. Jiné ceny nájmu a dalších položek souvisejících s bydlením souvisí i s lokalizací. Proto byla problematika související s bydlením v převážné většině přesunuta přímo pod pomoc v hmotné nouzi (Beck, 2012).³⁸

V integrovaném portálu Ministerstva práce a sociálních věcí, je uvedeno v příslušném zákoně o pomoci v hmotné nouzi, že se poskytují následující tři dávky:

- příspěvek na živobytí,
- doplatek na bydlení
- mimořádná okamžitá pomoc.

Příspěvek na živobytí

Základní dávkou pomoci v hmotné nouzi je příspěvek na živobytí. Tato dávka řeší nedostatečný příjem osoby a společně posuzovaných osob. Okruh společně posuzovaných osob je dán zákonem o životním a existenčním minimu. V praxi dochází k různým situacím, které jsou zcela individuálního charakteru, má orgán pomoci v hmotné nouzi možnost z okruhu společně posuzovaných osob některou osobu vyloučit.³⁹

Doplatek na bydlení

Druhá dávka pomoci v hmotné nouzi řeší nedostatek příjmu k uhrazení nákladů na bydlení tam, kde nestačí vlastní příjmy osoby či rodiny včetně příspěvku na bydlení ze systému státní sociální podpory. Tato dávka společně s vlastními příjmy občana a příspěvkem na bydlení ze systému státní sociální podpory pomáhá uhradit odůvodněné náklady na bydlení. Výše této dávky je stanovena tak, aby po zaplacení odůvodněných nákladů na bydlení (tj. nájmu, služeb s bydlením spojených a nákladů za dodávky energií) zůstala osobě či rodině částka na živobytí.⁴⁰

³⁸ BECK, Petr a kol. *Dávky pomoci v hmotné nouzi a dávky pro osoby se zdravotním postižením: k 1.5.2012 : komentář, právní předpisy*. 2012.

³⁹ Obecné informace a vymezení některých pojmů. *Integrovaný portál MPSV* [online] 2015. <https://portal.mpsv.cz/soc/hn/obcane/zivobyti>

⁴⁰ Tamtéž.

Mimořádná okamžitá pomoc

Dávka mimořádné okamžité pomoci je také dávkou pomoci v hmotné nouzi. Mimořádná okamžitá pomoc může být poskytnuta v nepříznivých situacích a situacích mimořádného charakteru. O tuto dávku se žádá, když je potřeba poskytnout pomoc bezprostředně a bezodkladně. Zákon o pomoci v hmotné nouzi stanoví několik situací, v nichž lze tuto dávku pomoci v hmotné nouzi poskytnout. Situace vážné újmy na zdraví, vážné mimořádné události, k úhradě jednorázového výdaje, na úhradu spojených s pořízením nebo opravou nezbytných základních předmětů dlouhodobé potřeby, k uhrazení odůvodněných nákladů vzniklých v souvislosti se vzděláním nebo se zájmovou činností nezaopatřených dětí a na zajištění nezbytných činností souvisejících se sociálně-právní ochranou dětí, poslední událostí je sociální vyloučení osoby.

Dávku lze poskytnout až do výše 15 násobku částky životního minima jednotlivce, tj. až do výše 51 150 Kč.

O těchto dávkách vždy rozhoduje a vyplácí je příslušná krajská pobočka Úřadu práce České republiky.⁴¹

3.5 Nezaměstnanost a její příčiny

V Česku se dá měřit nezaměstnanost dvěma způsoby. Jeden používá Český statistický úřad, druhý Ministerstvo práce a sociálních věcí. Český statistický úřad používá definici nezaměstnanosti podle Mezinárodní organizace práce. Za nezaměstnané se považují všechny osoby starší 15 let, které nebyly v daném období zaměstnané, byly připraveny k nástupu do práce nejpozději do čtrnácti dnů a v posledních čtyřech týdnech si aktivně hledají práci. Takto vykazovaná míra nezaměstnanosti se nazývá obecná míra nezaměstnanosti.

Mezi hlavní příčiny nezaměstnanosti se řadí především nemotivující systém sociálních dávek, daňová politika a problematika minimální mzdy.

Nemotivující systém sociálních dávek

Dnešnímu systému sociální podpory v České republice prakticky chybí provázanost s daňovou legislativou. Lidé, kteří využívají sociální podpory, jsou především nižší

⁴¹ Obecné informace a vymezení některých pojmů. *Integrovaný portál MPSV* [online] 2015. <https://portal.mpsv.cz/soc/hn/obcane/pomoc>

kvalifikace. V případě nalezení zaměstnání není u těchto lidí mzda příliš vysoká. Nízké mzdy v kombinaci s vysokými dávkami demotivují při hledání zaměstnání a vedou k celkové pasivitě osob. Dochází ke stavu, kdy několik generací sociálně slabé rodiny žije jen ze sociálních dávek. Rodiny žijí pasivním životním stylem, dopadem jsou návyky, kulturní úroveň a morálka rodiny. Prostředí je velmi nemotivující k práci, protože racionálně jedinec volí peníze bez práce. Podstatným dopadem této příčiny je snížení potenciálního produktu ekonomiky, růst bohatství společnosti.

Vysoké přímé daně a vzdělání

Výhodnost ekonomické aktivity snižuje vysoké zdanění. V důsledku může řada lidí zůstat raději na dávkách nebo odejít za pracovní příležitostí do zahraničí. Vyšším zdaněním dochází k dobrovolné nezaměstnanosti. Země s rozumným daňovým zatížením lákají především kvalifikované pracovníky do domácí ekonomiky, protože tím zvyšují výrobu a důchod pro celou společnost. Člověk, který má určité vzdělání, je pro ekonomiku největší pozitivní externalitou, zvyšuje produktivitu, konkurenceschopnost, zaměstnanost a poptávku celé společnosti.

Minimální mzda

Významnou příčinou zvýšení nezaměstnanosti v České republice je zákonně stanovená výše minimální mzdy. Minimální mzda představuje regulaci cen se všemi jejími negativy. Zavedení minimální mzdy je argumentováno tím, že má každý nárok pracovat za přiměřenou mzdu. Do tvorby minimální mzdy je zahrnuto nespočet faktorů, rizikovost, historie, zkušenosti a také kvalifikace pracovníka. Zahrnuje se poptávka po statku, službě, která ovlivňuje cenu výrobního faktoru práce. Výše minimální mzdy za měsíc je stanovena ve výši 11 000 Kč, tj. 66 Kč za hodinu.

3.5.1 Přirozená míra nezaměstnanosti

Přirozená míra nezaměstnanosti je nejnížší dlouhodobě udržitelná míra nezaměstnanosti odpovídající potenciálnímu produktu. Její výše je pro každou ekonomiku jiná a nelze ani říci, že by tato míra byla žádoucí – je prostě přirozená. V přirozené míře

tedy není zahrnuta cyklická nezaměstnanost. Míra nezaměstnanosti v ekonomice fluktuje okolo přirozené míry nezaměstnanosti díky hospodářským cyklům.⁴²

Dále se setkáme s mírou nezaměstnanosti podle Ministerstva práce a sociálních věcí. Do konce roku 2012 se počítal ukazatel zvaný registrovaná míra nezaměstnanosti a počátkem roku 2013 byl nahrazen novým, nižším ukazatelem, zvaným podíl nezaměstnaných osob.

3.5.2 Podpora v nezaměstnanosti

Stát uchazeče o zaměstnání podporuje po určitou dobu vyplácením podpory v nezaměstnanosti. Pro získání podpory je potřeba platit určitou dobu sociální pojištění (ve dvou letech předcházejících žádosti je třeba sociální pojištění odvádět dohromady rok). Dalšími podmínkami pro získání podpory v nezaměstnanosti patří například to, že uchazeč nesmí být v šesti měsících před podáním žádosti o podporu vyhozený z práce pro hrubé porušení zákona či jiných předpisů, pravidel je ale ještě mnohem více – pokud například dostane odstupné, může o podporu žádat, až uplyne doba, na kterou mu odstupné mělo stačit.

Podpora v nezaměstnanosti se počítá z předchozího čistého příjmu, má ovšem strop ve výši 0,58 násobku průměrné mzdy v ekonomice. Lidem do 50 let věku se poskytuje podpora po dobu pěti měsíců, lidem mezi 50 a 55 lety se podpora vyplácí osm měsíců a lidem nad 55 let jedenáct měsíců. První dva měsíce se podpora vyplácí ve výši 65 procent předchozího čistého výdělku nebo vyměřovacího základu, na další dva měsíce klesá na 50 procent, pak na 45 procent. Člověk, který však opouští zaměstnání bez vážné příčiny, na dohodu, má po celou dobu nárok na podporu pouze ve výši 45 procent.⁴³

3.6 Subjekty v systému sociálního zabezpečení

Subjekty se mohou v jednotlivých pilířích sociálního zabezpečení měnit dle toho, o jakou formu systému jde. V této souvislosti je vhodné vycházet právě ze zákona pomoci v hmotné nouzi a zákona o státní sociální podpoře.

⁴² <https://www.penize.cz/80354-co-je-nezamestnanost>

⁴³ Tamtéž.

3.6.1 Charakteristika subjektů státní sociální podpory

K orgánům státní sociální podpory se dle zákona č. 11/1995 Sb.⁴⁴ a úpravu dávek pěstounské péče zákon č. 359/1999 o sociálně-právní ochraně dětí⁴⁵, ve znění pozdějších předpisů řadí:

- Úřad práce České republiky, resp. jeho pobočky v jednotlivých krajích České republiky a jeho pobočka pro hlavní město Praha,⁴⁶
- Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky,⁴⁷

3.6.2 Charakteristika subjektů dávky pomoci v hmotné nouzi

Do konce roku 2011 dávky pomoci v hmotné nouzi byly orgány pověřené obecní úřady, obecní úřady obcí s rozšířenou působností, krajské úřady, Ministerstvo práce a sociálních věcí a újezdní úřady.⁴⁸

K orgánům pomoci v hmotné nouzi se dle § 6 a § 7 zákona č. 111/2006 Sb. řadí:

- Úřad práce České republiky, resp. jeho pobočky v jednotlivých krajích ČR a jeho pobočka pro hlavní město Praha,
- Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky,
- důležitou roli zde také plní pověřené obecní úřady, obecní úřady obcí, jež mají rozšířenou působnost, a újezdní úřady.⁴⁹

Samotná charakteristika vychází z § 5 zákona č. 111/2006 Sb. o pomoci v hmotné nouzi:

- *„osoba, která je na území České republiky hlášena k trvalému pobytu nebo která má na území České republiky trvalý pobyt,*
- *osoba, které byl udělen azyl nebo doplňková ochrana, a to pokud má bydliště na území České republiky,*
- *cizinec bez trvalého pobytu na území České republiky, kterému tato práva zaručuje mezinárodní smlouva, a to pokud má bydliště na území České republiky,*

⁴⁴ Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů

⁴⁵ Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.

⁴⁶ Viz ustanovení § 1 a násl. zákona č. 73/2011 Sb., o Úřadu práce České republiky a o změně souvisejících zákonů

⁴⁷ HENDRYCH, D. et al. *Správní právo. Obecná část. 7.* vydání. Praha: C.H.Beck 2009, str. 105, 120 - 123.

⁴⁸ BECK, P.; NIEDERLE, P.; HACAPERKOVÁ, D. a kol. *Dávky pomoci v hmotné nouzi a dávky pro osoby se zdravotním postižením*, s. 149.

⁴⁹ Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších právních předpisů.

- *občan členského státu Evropské unie, pokud je hlášen na území České republiky k pobytu po dobu delší než 3 měsíce,*
- *rodinný příslušník občana členského státu Evropské unie, pokud je hlášen na území České republiky k pobytu po dobu delší než 3 měsíce,*
- *cizinec, který je držitelem povolení k trvalému pobytu s přiznaným právním postavením dlouhodobě pobývajícího rezidenta Evropského společenství na území jiného členského státu Evropské unie, a jeho rodinný příslušník, pokud jim bylo vydáno povolení k dlouhodobému pobytu na území České republiky,*
- *osoba má bydliště na území České republiky, zejména pokud se zde dlouhodobě zdržuje, vykonává zde výdělečnou činnost, žije zde s rodinou, plní zde povinnou školní docházku nebo se zde soustavně připravuje na budoucí povolání, popřípadě existují jiné významné důvody, zájmy či aktivity, jejichž vzájemná souvislost dokládá sepětí této osoby s Českou republikou.*⁵⁰

⁵⁰ Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších právních předpisů.

4 Rodinná politika a srovnání v jiných zemích Evropské unie

4.1 Charakter rodinné politiky

Rodinná politika ovlivňuje vnitřní a vnější podmínky vzniku, existence a zániku rodin a postavení jejich jednotlivých členů v širším právním, ekonomickém, sociálním a kulturním rámci. Realizuje ji mnoho subjektů, ale především stát přijímáním zákonů a vytvářením predispozic pro rozsáhlejší ochranu rodiny jako takové. Jejím hlavním středobodem jsou opatření v ekonomické a sociální sféře. Mezi subjekty, které mimo vládní úroveň vytvářejí rodinnou politiku, jsou komunální úřady, iniciativy soukromých podniků, neziskových či církevních organizací. Neohraničují se přitom jen na finanční podporu, ale i na materiálně technickou pomoc. V zásadě může stát intervenovat do rodinných vztahů několika opatřeními. Právními tím, že stanoví status manželství přímo ze zákona, fiskálními určuje např. daňové úlevy. Opatřeními, která se vztahují na výkon služeb, informuje a poskytuje poradenství a v neposlední řadě vzdělávacími koordinuje systém školství či pomáhá rodinám při výchově mládeže (Stanek, 2011).⁵¹

Jedna z výstižných definic rodinné politiky uvádí, že „zahrnuje dávky a služby s výhradním zaměřením na páry s dětmi či na osamělé rodiče. Definice zahrnuje hotovostní i věcnou podporu formou přímých finančních transferů rodinám a slev na daních pro rodiny s dětmi, mateřskou a rodičovskou dovolenou, zařízení péče o děti a dotace na tato zařízení. V širším pojetí je rodinná politika rozšířena na všechny oblasti veřejných politik, které mohou mít potenciální vliv na blaho rodin, včetně politik a opatření ve veřejné dopravě, imigraci, bezpečnosti, vzdělání apod.“ (Matějková, Paloncyová, 2005, s. 11).⁵²

Stav, ve kterém se nachází dnešní rodinná politika, nevznikl okamžitě, ale je výsledkem dlouholetého vývoje společnosti. Formování rodinné politiky začalo jak v České republice, tak i na Slovensku ještě za minulého režimu, který se svými opatřeními snažil uspokojit základní existenční potřeby svých členů. Šlo zejména o sociální, ekonomické a výchovné potřeby, z nichž zejména zásah do výchovy ve výrazné míře představoval narušení výchovné funkce, jejíž plnění primárně náleží rodině. Určité sociální a ekonomická opatření byly vítány, vždyť odlehčení ekonomické funkce rodiny je vnímáno

⁵¹ STANEK, Vojtech a kol. *Sociálna politika. Teória a prax*. 2011.

⁵² MATĚJKOVÁ, Barbora a Jana PALONCYOVÁ. *Rodinná politika ve vybraných evropských zemích s ohledem na situaci v České republice*. 2005, s. 11.

pozitivně, nicméně ekonomické možnosti centrálně plánovaného systému řízení byly limitovány. Mnohé z těchto extenzivně pojatých opatření se minuly účinkem a staly se tak neúčinnými. Po odstranění totalitního režimu v listopadu 1989 se postupně začíná psát nová etapa moderních dějin České republiky s demokratickým nádechem charakteru státu, ale i jeho samotného směřování. Typické znaky jako neúčinnost, neadresnost, plošně uplatňované opatření se po listopadu 1989 během velké hospodářské transformaci ukázaly jako velmi nebezpečný fenomén ovlivňující zažitý způsob života a životní úroveň rodin (Potůček, 1998).⁵³

Rodinná politika musí realizovat zkoumáním hlubších příčin a důsledků s ohledem na jednotlivé pozitivní nebo negativní právní, ekonomické, sociální dopady, protože upravuje pozici rodiny jako instituci s nenahraditelnými a nezastupitelnými funkcemi pro společnost. Rodina jako ústřední pojem a předmět rodinné politiky musí představovat prvořadý zájem společnosti. Z toho jednoznačně vyplývá, že definovat rodinnou politiku je dost složité. Vyplývá to ze skutečnosti pojetí oblasti tak široké, že ji lze chápat množstvím různých pohledů. Rodinná politika chápána v širším slova smyslu je politika politik, protože upravuje instituci institucí. Zahrnuje tedy všechny politiky, které mají buď přímý, nebo nepřímý vliv na rodinu. V užším slova smyslu chápání rodinné politiky lze omezit už jen na konkrétní politiky, které svými opatřeními se přímo dotýkají statusu rodiny (Potůček, 1995).⁵⁴

Významnými aktéry rodinné politiky často bývají i občanská sdružení, které jako svépomocné iniciativy mohou sehrát významnou úlohu při podmínění řešení konkrétních problémů rodiny (Potůček, 1995).⁵⁵ Vzhledem k aktérům rodinné politiky lze mluvit o přímé nebo zprostředkované podpoře rodin, která může být realizována na úrovni státu, na regionální (i lokální) úrovni, taktéž na komunální úrovni, a to formou opatření samosprávných orgánů ve spolupráci s různými organizacemi, nevládními institucemi, církevními společenstvími, jakož i s jednotlivými občany (Gajdošíková a kol., 2008).⁵⁶ Rodinnou politiku v zásadě tvoří opatření, která jsou volně propojeny a nevytvářejí konzistentní, funkčně propojenou soustavu (Potůček, 1995).⁵⁷

⁵³ POTŮČEK, Martin. *Sociální politika v Čechách a na Slovensku po roce 1989*. 1998.

⁵⁴ POTŮČEK, Martin. *Sociální politika*. 1995.

⁵⁵ Tamtéž.

⁵⁶ GAJDOŠÍKOVÁ, L'udmila a kol. *Moderné trendy sociálneho zabezpečenia: materiály z vedeckej konferencie konanej v dňoch 23. - 24. októbra 2008 v Bratislave v rámci riešenia programu výskumu a vývoja APVV-51-000805 „Konštitucionalizácia a zákonodarstvo v podmienkach SR ako členského štátu EÚ so zreteľom na formovanie právneho štátu a právnej praxe.“* 2008.

⁵⁷ POTŮČEK, Martin. *Sociální politika*. 1995.

Cíle rodinné politiky

Konkrétní cíle rodinné politiky souvisí zejména s hmotným zabezpečením rodiny prostřednictvím soustavy dávek státní podpory, systému sociální pomoci, jakož i v oblasti interakce pracovního vztahu a rodinného života, což představuje například rodičovská dovolená, rodinu s postiženým dítětem apod. Do rodinné politiky kromě ekonomické oblasti lze zahrnout oblast výchovnou, kulturní, právní a sociální. Rodinná politika je koordinátorem jednotlivých příspěvků z jednotlivých resortů, které slouží ke zlepšení života rodin v oblasti zaměstnanosti, bytové či sociální politiky, školství, legislativy, financí, zdravotnictví, kultury atd. Za nejdůležitější instituci v oblasti rodinné politiky lze považovat Ministerstvo práce a sociálních věcí, které svými právními předpisy řídí a zároveň plní cíle rodinné politiky. Z uvedeného vyplývá, že mezi základní cíle rodinné politiky se řadí (Krebs a kol., 2007):

- naplňování funkcí rodiny, stálost a hodnotu vztahů v rodině,
- ekonomická samostatnost rodiny,
- tvorba předpokladů na reprodukci obyvatelstva,
- zainteresovanost rodiny při vytváření rodinné politiky.⁵⁸

Kromě základních cílů rodinná politika zahrnuje dlouhodobé cíle tvořící čtyři oblasti, kterými jsou socioekonomické zabezpečení rodiny, její právní ochrana, výchova dětí a mládeže a ochrana zdraví. Stát zabezpečuje legislativní, daňové, politické a institucionální podmínky pro růst příjmů a výdajů rodin tak umožňuje plnou či částečnou pracovní zaměstnanost nebo celodenní péči o členy rodiny, kteří jsou na péči odkázáni. Uvedené podmínky garantuje v pracovněprávních předpisech, v předpisech sociálního pojištění a sociální podpory. Manželství, jako základnímu institutu právní ochrany, stát poskytuje podporu a legislativní ho chrání, stejně tak vytváří podmínky pro náhradní výchovu a klade důraz na práva dětí u vlastních rodičů a na přirozené rodinné prostředí. V rámci výchovy dětí a mládeže hraje důležitou roli škola, masmédiá, církev a jiné zájmové organizace, které pomáhají rodičům ve výchově a formování jejich dětí. Stát zároveň vytváří i zdravotní politiku, zajišťuje ekonomické a legislativní opatření v oblasti práva na ochranu zdraví a života člověka od narození až po smrt (Stanek a kol., 2011).⁵⁹

⁵⁸ KREBS, Vojtěch a kol. *Sociální politika*. 2007.

⁵⁹ STANEK, Vojtěch a kol. *Sociálna politika. Teória a prax*. 2011.

4.2 Systémy a modely sociálních dávek

Sociální zabezpečení je systémem, který je výhradně v kompetenci jednotlivých států a uskupení, do kterých patří. Porovnat tyto systémy je dost náročné. Základním rozdílem mezi zeměmi je jejich orientace, a to buď sociální, nebo liberální (Munková, 2004). Sociálně orientované státy kladou důraz na „*politiku zabezpečení sociální solidarity a přerozdělování, podporují zlepšování úrovně humanitního rozvoje a spravedlivější hodnotový a sociální systém*“ (Mihálik, 2007, s. 12).⁶⁰

Naproti tomu liberálně orientované státy „*považují sociální spravedlnost na úrovni státu za iluzi, jelikož se jedná o distributivní spravedlnost, která v tržním hospodářství nemá místo, nepřipouští, aby o zisku a mzdách, které jsou výsledkem komplexního procesu, mohl někdo „spravedlivý“ na úrovni státu rozhodovat. Setrvávají na tezi, že společnost nemůže být spravedlivá. Je proti řízené sociální solidaritě. Připouští solidaritu, která vzniká na základě dobrovolnosti*“ (Mihálik, 2007, s. 75).⁶¹

Ve vyspělých zemích je systém sociálního zabezpečení tvořen kombinací dobrovolného šetření, podnikového zaopatření, povinného pojištění, státního zaopatření a sociální pomoci. Konkrétní podoba je ovlivňována různými faktory, především demografickými, ekonomickými, kulturními apod. Mohou však být identifikovány dva základní modely sociálního zabezpečení, a to:

- Bismarckův klasický model sociálního pojištění
- Beveridgeovský klasický model sociální péče (Munková, 2004).⁶²

Bismarckův model

Bismarckův model je jedno z označení klasických modelů sociálního pojištění. Ochrana, Pavel a Vítek (2010) uvádějí, že se tento model zaměřuje na pojistný systém. Proto se sociální ochrana poskytuje těm jedincům, kteří se již na systému v minulosti podíleli. Navíc se dávky z tohoto systému odvozují z příspěvků v minulosti do systému zaslaných. Zachovává se zde proto i míra zásluhovosti. „*Financování systému je prováděno prostřednictvím pojištění na sociálním zabezpečení a účast v něm je pro zaměstnance povinná. Systém je rozšířen hlavně v zemích střední Evropy (Německo,*

⁶⁰ MIHÁLIK Jozef. *Sociálny, alebo liberálny štát?* 2007, s. 12.

⁶¹ MIHÁLIK Jozef. *Sociálny, alebo liberálny štát?* 2007, s. 75.

⁶² MUNKOVÁ, Gabriela. *Sociální politika v evropských zemích.* 2004.

Rakousko, Česká republika) a ve Francii. Vyznačuje se vysokým podílem pojistného na sociální zabezpečení. V posledních desetiletích je intenzivně diskutována jeho udržitelnost, protože v souvislosti s demografickým vývojem dochází k nerovnováze mezi příjmy a výdaji systému a vysoká daňová zátíženost práce může negativně ovlivňovat konkurenceschopnost“ (Ochrana, Pavel, Vítek, 2010, s. 159).⁶³

Beveridgeovský model

Jako další klasický model sociální péče se také označuje model Beveridgeovský, a to podle jeho zakladatele. Základním principem tohoto systému je fakt, že garantuje určitý minimální příjem z nepojistných dávek. Zde lze hovořit o tom, že de facto žádný pojistný systém neexistuje, financování je založeno z daňových příjmů státního rozpočtu. Ze systému se vytratil princip zásluhovosti. V systému je navíc zaručeno přežití příjemců, kdy mají garantováno životní minimum. Systém s relativně malými sociálními výdaji a nízkým daňovým zatížením práce je charakteristický pro Velkou Británii (Ochrana, Pavel, Vítek, 2010).⁶⁴

V evropských zemích, které budou následně zmíněny, se už v historii objevily v centru společenského zájmu jisté sociální problémy vztahující se k rodinám a jejich péči o děti. Důvodem je prosazení rodinné politiky, což znamená pečovat a poskytovat pomoc rodinám standardním i ohroženým. Co mají ovšem tyto země společné je, že všechny poskytují peněžitý příspěvek, který se váže k mateřství a rodičovství; tzn., že je rodinám zajištěna jak finanční, tak též právní ochrana. Jinými slovy, téměř všechny evropské země poskytují přímou finanční pomoc rodinám s dětmi. Liší se ovšem délkou poskytované dovolené a v samotné výši příspěvku.

Mezi peněžité dávky se řadí příspěvky, které se poskytují s cílem posílit příjem rodin po celou dobu péče o děti, druhou kategorií tvoří dávky, na které vzniká nárok za určitých podmínek, například narození dítěte, a třetí skupinu tvoří dávky, které plynou ze systému sociální pomoci, jejímž účelem je zamezit poklesu příjmů pod hranici životního minima (Goldmann, 2006).⁶⁵

⁶³ OCHRANA, František, Jan PAVEL a Leoš VÍTEK. *Veřejný sektor a veřejné finance: financování nepodnikatelských a podnikatelských aktivit*. 2010.

⁶⁴ Tamtéž.

⁶⁵ GOLDMANN, Radoslav. *Vybrané kapitoly ze sociálních disciplín*. 2006.

Hlavními peněžitými dávkami, které se poskytují rodinám, patří i nepojistné sociální dávky, tj. rodičovský příspěvek a přídavek na dítě. Následující analýza se zaměří na tyto dvě dávky nepojistného sociálního systému.

4.3 Porovnání systému sociálního zabezpečení v jiných zemích Evropské unie

Polská republika

Systém sociálního zabezpečení v Polsku je obdobný jako v České republice. Je také členěn do několika pilířů. Je tvořen sociálním pojištěním, sociální péčí a státní sociální podporou. Financování sociálních dávek plyne z fondu sociálního zabezpečení. Stejně jako v České republice, Polský systém zajišťuje právní ochranu a finanční podporu rodinám s dětmi (Eures TriRegio, 2016a).⁶⁶

Účelem dávky rodičovský příspěvek je poskytnout finanční pomoc a zabránit tak tomu, aby nedošlo k výrazné změně chodu domácnosti. Náleží osobě, která přeruší výkon dosavadní profese z důvodu výchovy dětí. Jde o dávku testovanou. Podmínkou je, že výše příjmů rodiny nesmí být vyšší než hranice 25 % průměrné mzdy v předešlém roce. Dávku lze čerpat 24 měsíců, příp. 36 měsíců, jestliže se jedná o samoživitele, nebo jestliže se do rodiny narodila dvojčata či víceročata. Rodina s dítětem se zdravotním postižením může tuto dávku pobírat až 72 měsíců. Výše dávky činí 400 PLN měsíčně, cca 2 500 Kč (Eures TriRegio, 2016c).⁶⁷

Další dávkou je přídavek na dítě, jehož smyslem je pokrytí nákladů vztahující se k výchově a výživě dítěte. Výše dávky stejně jako v České republice závisí na věku dítěte, avšak poskytuje se do 24 let (Eures TriRegio, 2016b).⁶⁸ Srovnání výše dávky přídavku na dítě v Polsku a v České republice je začleněna do tabulky č. 1.

⁶⁶ Co patří k systému sociálního zabezpečení v Polsku? *EURES TriRegio* [online] 2016a.

⁶⁷ Rodinné dávky v Polsku. *EURES TriRegio* [online] 2016c.

⁶⁸ Matky a rodiče v Polsku. *EURES TriRegio* [online] 2016b.

Tabulka 1 Srovnání výše přídatku na dítě v České republice a v Polsku

Kategorie věku		Výše dávky v Kč	
Česká republika	Polsko	Česká republika	Polsko
Do 6 let	Do 5 let	500	425
Od 6 do 15 let	Od 5 do 18 let	610	568
Od 15 do 26 let	Od 18 do 24 let	700	612

Zdroj: Eures TriRegio (2016c), Zákon č. 117/1995 Sb., vlastní zpracování.

Jak je z výše uvedené tabulky č. 1 patrné, dávka přídatku na dítě je vyšší v České republice oproti Polsku, navíc je tato dávka poskytována až do 26 let, zatímco v Polsku do 24 let maximálně. Také kategorie, v jakých je přídatek na dítě poskytován, je v České republice širší, než je tomu v Polsku. Tabulka č. 2 poukazuje na srovnání jednotlivých dávek, které jsou v obou zemích poskytovány.

Tabulka 2 Srovnání systému sociálních dávek v České republice a v Polsku

Název dávky	Rozdíly v jednotlivých dávkách	
	Česká republika	Polsko
Rodičovský příspěvek	Celková částka 220 000 Kč, výši si rodič zvolí sám, lze čerpat až do 4 let věku dítěte	Lze čerpat až 24 měsíců, výše 2 500 Kč
Přídatek na dítě	Výše dle věku viz tabulka 1, max. do 26 let	Výše dle věku viz tabulka 1, max. do 24 let

Zdroj: Eures TriRegio (2016c), Tröster (2010), Zákon č. 117/1995 Sb., vlastní zpracování.

Systém sociálního zabezpečení v Polsku je ve srovnání se systémem České republiky v mnoha ohledech podobný, avšak lze zde spatřit i nepatrné rozdíly. První odlišností, která stojí za zmínku, je peněžita pomoc v mateřství, která se liší ve výši výplaty, která činí v Polsku 100 % ušlé mzdy. Dávka, která je poskytována jako přídatek na dítě, je v obou zemích příspěvkem, který slouží jako finanční podpora rodin s nezaopatřeným dítětem. Výše této dávky se liší dle věku dítěte, přičemž velké rozdíly ve srovnání obou zemí

nejdou. Větší rozdíl je však znatelný u pojmu nezaopatřené dítě, přičemž v Polsku se nezaopatřené dítě považuje nejdéle do 24 let. Největší odlišností je zde podpůrná doba, která v Polsku činí pouze 24 měsíců (pokud jsou v úvaze rodiny s oběma rodiči a jedním nebo více zdravými dětmi).

Slovenská republika

Systém sociálního zabezpečení na Slovensku je založen na stejném principu jako v Polsku a v České republice, a to na základě jednotlivých pilířů. V tomto případě se jedná o pilíře nemocenského pojištění, státní sociální podpory a dávky sociální pomoci (Stanek, 2011).⁶⁹ Další dávkou podporující rodiny s dětmi tvoří přírůvek na dítě. Cílem této dávky je pokrýt náklady, které jsou potřebné k výživě a výchově nezaopatřené dítěte. Výše této dávky se odvíjí od životního minima a činí cca 640 Kč. Nárok na příspěvek má osoba, která se o nezaopatřené dítě stará, ve většině případů je to rodič. Mezi další kritéria pro vznik nároku patří mimo jiné trvalý pobyt na území Slovenské republiky. Podpůrná doba trvá nejdéle do 25. roku dítěte (Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny, 2016).⁷⁰

Další zmiňovanou dávkou je rodičovský příspěvek, který je stejně jako v České republice dávkou netestovanou a mají na ní nárok rodiče dítěte nebo fyzická osoba, která se stará o dítě v náhradní rodinné péči, příp. může tuto dávku čerpat manžel nebo manželka rodiče dítěte, jestliže s nimi žije ve společné domácnosti. Výše příspěvku je jednotná a neodvíjí se od předchozího příjmu oprávněné osoby, činí v přepočtu 5 490 Kč. Příspěvek náleží oprávněné osobě po čerpání peněžité pomoci v mateřství. Doba čerpání je stanovena nejdéle do 3 let dítěte, ve výjimečných případech i do 6 let, vždy na základě posouzení zdravotního stavu dítěte (Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny, 2016).⁷¹

⁶⁹ STANEK, Vojtech a kol. *Sociálna politika. Teória a prax*. 2011.

⁷⁰ Rodina s deťmi. *Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny* [online]. 2016.

⁷¹ Tamtéž.

Tabulka 3 Srovnání systému sociálních dávek v České republice a na Slovensku

Název dávky	Rozdíly v jednotlivých dávkách	
	Česká republika	Slovensko
Rodičovský příspěvek	Celková částka 220 000 Kč, výši si rodič zvolí sám, lze čerpat až do 4 let věku dítěte	Výše je jednotná (5 490 Kč/měsíc). Lze čerpat až do 3 let dítěte
Přídavek na dítě	Výše dle věku viz tabulka 1, max. do 26 let	Výše se odvíjí od životního minima (rok 2016 = 640 Kč/měsíc). Max. do 25 let

Zdroj: Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny (2016), Tröster (2010), Zákon č. 117/1995 Sb., vlastní zpracování.

Z poznatků v tabulce č. 3, které vycházejí ze srovnávání obou zemí, tedy České i Slovenské republiky, lze konstatovat, že obě země mají mnoho společných znaků v rámci systému sociálního zabezpečení.

S ohledem na konkrétní dávky lze uvést společný znak, např. u přídavku na dítě, který je v obou zemích vyplácen úřady práce z financí plynoucích ze státního rozpočtu. Dalším společným znakem u této dávky je pojem nezaopatřenost, který je jednou z podmínek nároku. Systémy se také shodují v tom, že dávka je vyplácena měsíčně. U rodičovského příspěvku lze také nalézt shody, a to například v podmínkách nároku na dávku. U obou zemí musí mít osoba, která o dávku žádá, trvalý pobyt na daném území a musí celodenně a řádně pečovat o dítě, kterému dávka náleží.

Jak již bylo uvedeno výše, oba systémy jsou téměř totožné, avšak lze postřehnout také určité odlišnosti. V České republice je přídavek na dítě dávkou testovanou, ale na Slovensku je vyplácena tato dávka všem osobám, které pečují o nezaopatřené dítě. Další odlišností je, že na Slovensku se hledí na nezaopatřené dítě nejdéle do 25 let, zatímco v České republice do 26 let. U rodičovského příspěvku lze nalézt rozdíly také v podpůrčí době, která je na Slovensku vyplácena po dobu maximálně 3 let dítěte. U peněžité pomoci lze ještě zmínit rozdíl ve výši dávky, která v České republice činí 70 % denního vyměřovacího základu, zatímco na Slovensku pouze 65 %.

Německo

Sociální systém v Německu je realizován prostřednictvím pilířové struktury, která tvoří opět sociální pojištění. To se dále člení na důchodové, nemocenské, úrazové a pojištění pro případ nezaměstnanosti. Druhý pilíř tvoří sociální pomoc neboli sociální podporu. V rámci rodinné politiky, tedy podpory rodin s dětmi, poskytuje německý systém dávky; rodinné přídavky, rodičovský příspěvek a peněžitou pomoc v mateřství (Munková, 2004).⁷²

Rodinné přídavky jsou dávky, které se vyplácí od narození dítěte, přičemž platí, že se poskytuje na každé dítě v rodině do 18 let, při splnění určitých podmínek do 21 let. Tento typ příspěvku vyplácí úřady práce nazývané „Arbeitsamts“. Dávka se vypočítává na měsíc, avšak vyplácí se za měsíce dva (Černá, Vacík, 2005).⁷³ Výše příspěvku činí v přepočtu na první a druhé dítě cca 4 900 Kč měsíčně, na třetí dítě 5 130 Kč a pro každé další dítě 5 800 Kč. Rodičovský příspěvek náleží vždy jednomu z rodičů, přičemž podmínkou je, aby měl trvalý pobyt na území Německa. Nárok vzniká tedy osobě, která celodenně a řádně pečuje o dítě. Poslední podmínkou je částečné upuštění od dosavadního zaměstnání. Rodič, který pobírá dávku, nesmí pracovat déle než 30 hodin týdně. Výše dávky se vypočítává z posledních 12 platů. Délka podpůrní doby činí 14 měsíců. Rodičovský příspěvek nahrazuje 65 % až 100 % měsíčního výdělku, přičemž jeho výše činí maximálně 48 600 Kč a minimálně 8 100 Kč pro rodiče bez zaměstnání (Eures TriRegio, 2016e).⁷⁴

Oba systémy sociálních dávek, tj. v Německu a v České republice, lze označit za téměř odlišné. Poskytují sice stejné dávky, ale liší se podmínkami nároku na ně, tak jejich výše. Lze uvést příklad u rodinného přídavku, který se vyplácí do doby maximálně 21. roku dítěte. V České republice podpůrní doba činí do 26 let dítěte. Dalším rozdílem je výplata této dávky, která se vyplácí za dva měsíce, v České republice pouze za měsíc.

Při srovnání rodičovského příspěvku můžeme vidět další odlišnost opět ve výši příspěvku. Německý systém vypočítává výši dávky z posledních 12 odpracovaných měsíců a činí 65 % až 100 % průměrného měsíčního výdělku. V České republice je tato částka jednotná a činí 220 000 Kč, přičemž výši měsíční částky si rodič zvolí sám.

⁷² MUNKOVÁ, Gabriela. *Sociální politika v evropských zemích*. 2004.

⁷³ ČERNÁ, Jana a Antonín VACÍK. *Právo sociálního zabezpečení v rámci Evropské unie*. 2005.

⁷⁴ Rodinné dávky. *EURES TriRegio* [online] 2016e.

Švédsko

Švédský sociální systém, respektive rodinná politika Švédska, je univerzálním systémem, což znamená, že je jedincům poskytováno mnoho sociálních dávek s ohledem na jeho předchozí pracovní příjem. Sociální politika státu je stejně jako v České republice založena na základě sociální ochrany, kterou poskytuje rodinám s dětmi ve formě finančních či věcných příspěvků (Munková, 2004).⁷⁵

Švédský model sociální politiky se vyznačuje především dvou kariérovým modelem rodiny, ve které je kladen důraz na výdělečnou činnost obou partnerů, i přesto, že se jeden z nich stará o dítě. Účelem již zmíněného dvou kariérového typu rodiny je především ve větší míře začlenit muže do péče o potomky, a naopak ženám poskytnout větší možnost se prosadit na trhu práce. Předmětem této kapitoly je srovnání dávek plynoucích ze systému sociálního zabezpečení v souvztažnosti k rodinám s dětmi (Černá, Vacík, 2005).⁷⁶

Systém sociálního zabezpečení ve Švédsku nerozlišuje peněžitou pomoc v mateřství a rodičovský příspěvek. Jedná se o tutéž sociální dávku, která bývá poskytována rodičům po uplynutí mateřské či otcovské dovolené. Kritériem nároku na příspěvek je trvalý pobyt na území Švédska a řádná péče o dítě. Další podmínkou vzniku nároku na dávku je odpracovaných minimálně 240 dnů před nástupem na rodičovskou dovolenou. Rodičovský příspěvek činí 80 % předchozího měsíčního výdělku v období prvních 390 dní, zbylých 90 dní je výše příspěvku cca 180 Kč za každý den. Pro rodiče s nízkým příjmem je stanovena jednotný výše příspěvku. Nárok na dávku rodičovského příspěvku má kterýkoliv z rodičů. Příspěvek lze čerpat nejdéle do 4 let dítěte (Munková, 2004).⁷⁷

Účel přídatku na dítě je stejný jako v jiných evropských zemích, tedy pokrýt náklady vznikající s výchovou a řádnou péčí o nezaopatřené dítě. Tato dávka je poskytována měsíčně jednomu z rodičů nejdéle do 20 let dítěte. Švédský sociální systém přídatku na dítě řadí k dávkám netestovaným. Výše dávky se odvíjí od počtů dětí v dané rodině a liší také v závislosti, kdy se dítě narodilo (Munková, 2004).⁷⁸

Na základě srovnání modelu sociálních dávek mezi Českou republikou a Švédskem lze konstatovat, že rodičovský příspěvek a peněžita pomoc v mateřství je ve Švédsku považována za jednotnou dávku, které činí 80 % předchozího výdělku a pobírat dávku je

⁷⁵ MUNKOVÁ, Gabriela. *Sociální politika v evropských zemích*. 2004.

⁷⁶ ČERNÁ, Jana a Antonín VACÍK. *Právo sociálního zabezpečení v rámci Evropské unie*. 2005.

⁷⁷ MUNKOVÁ, Gabriela. *Sociální politika v evropských zemích*. 2004.

⁷⁸ Tamtéž.

možné nejdéle do 4 let dítěte. Dalším rozdílem, který je znatelný, je nezaopatřenost dítěte. Ve Švédsku se na nezaopatřené dítě hledí nejdéle do 20 let věku dítěte, zatímco v České republice je výše nezaopatřeného dítěte stanovena do 26 let.

5 Analytická část

V rámci praktické části je analyzován vývoj nepojistných sociálních dávek, které byly vyplaceny v regionu města Děčín v letech 2008 – 2016 z hlediska výdajů finančních prostředků státního rozpočtu, počtu a výplaty dávek. Pomocí elementárních charakteristik časových řad a indexní analýzy byl hodnocen dopad legislativních změn. Se změnami legislativy jsou spojeny také získané údaje a jejich následné vyhodnocení. Novelizacemi státní sociální podpory se mění vývoj zaměstnanosti a výplata dávek. Pro analýzu využívá práce data Úřadu práce České republiky, kontaktní pracoviště Děčín a Českého statistického úřadu.

Děčín je jedním z největších okresů pod samosprávou Ústeckého kraje. Tento kraj se vyznačuje vyšší nezaměstnaností a okres Děčín je v přední části celorepublikového žebříčku počtu nezaměstnaných. Občané tohoto regionu města jsou ve větším počtu závislé na vyplácení sociálních dávek.

V analytické části je analyzován sběr dat, data jsou jednotlivě vypočteny a převedeny do tabulek, kde jsou vyjádřena v jednotkách tisíců korun českých, následně přepočtená v procentním vyjádření a vše je shrnuto v popisu pod tabulkami. V první řadě se tato práce zabývá nezaměstnaností v regionu Děčín a jejími příčinami. Hodnocení vybraného období a nejdůležitějším vývojem v jednotlivých letech. Analyzovaná data jsou pomocí základních statistických vzorců zhodnocena a příčiny shrnuty. V jednotlivých kapitolách analytické části diplomové práce, počínaje nezaměstnaností je záměr nejdříve seznámit s regionem města Děčín a jeho nezaměstnaností, pak s vládními výdaji na tento region města a shrnutí dat nepojistných sociálních dávek, jako celku a poté podle jednotlivých druhů.

5.1 Vývoj nezaměstnanosti regionu města Děčín

Podle ministerstva práce a sociálních věcí je hlavním ekonomickým problémem tohoto regionu města Děčín vysoká nezaměstnanost, kde se pro názorné zobrazení tohoto trendu může využít ukazatel podílu nezaměstnaných osob na celkovou zaměstnanost.

Tabulka č. 4 prezentuje jak zjištěná data, tak i změny v nezaměstnanosti v letech 2008-2016.

Tabulka 4 Vývoj nezaměstnanosti v regionu města Děčín v letech 2008-2016

Rok	Míra nezam. v %	Meziroč. změna v %	Celkový počet nezam.	Ženy	Podíl žen v %	Zdravot. postižení	Podíl zdravot. postiž. v %
2008	8,24		8 253	4 319	52,30	1 525	18,46
2009	10,82	31,31	10 647	5 330	50,60	1 547	14,41
2010	11,07	2,31	10 730	5 126	47,77	1 426	13,29
2011	10,03	-9,39	9 486	4 691	49,45	1 262	13,30
2012	10,65	6,18	9 981	4 809	48,18	1 237	12,39
2013	11,22	5,35	10 264	4 965	48,37	1 183	11,52
2014	10,33	-7,93	9 359	4 491	47,98	1 080	11,54
2015	8,76	-15,20	7 874	3 877	49,24	1 092	13,87
2016	7,79	-11,07	6 927	3 296	47,58	1 069	15,43

Zdroj: ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Časová řada – vybrané ukazatele za okres Děčín* [online]. 2016, vlastní zpracování.

V roce 2009 se vlivem celosvětové ekonomické krize nezaměstnanost v regionu města Děčín zvýšila a činila 10,82 %, meziroční změna míry nezaměstnanosti je 31,31 %, protože došlo k úbytku spotřeby, tím produkce výroby a tím k propouštění zaměstnaných osob. Celkový počet nezaměstnaných osob, které byli v evidenci uchazečů o zaměstnání, činil 10 647. Z tohoto počtu bylo nezaměstnaných žen celkově 5 330, což činí 50,06 %, v tomto ukazateli tedy došlo k zásadnímu zvýšení míry nezaměstnanosti mužů oproti roku 2008 a podíl mužů a žen se takto v tomto ukazateli prakticky srovnal. Počet uchazečů o zaměstnání, kteří byli zdravotně postižení, se oproti předešlému roku zvýšil a to na celkový počet 1 547 osob a podíl zdravotně postižených na celkové míře nezaměstnanosti činil takto 14,41 %, což je oproti minulému období však menší podíl na celkové míře nezaměstnanosti.

V roce 2011 došlo ke změně v dosavadním trendu nezaměstnanosti, kdy poprvé ve zkoumaném období došlo ke snížení míry nezaměstnanosti, která v regionu města Děčín dosáhla v daném roce 10,03 % a počet nezaměstnaných poklesl pod deset tisíc nezaměstnaných a činil 9 486 osob, které byli registrováni na Úřadu práce v Děčíně. Meziroční pokles činil 9,39 %. Počet žen, které byly v tomto období nezaměstnané, činil

4 691, což je 49,45 % a stále byl jejich podíl nižší než u mužů, ačkoli se jejich podíl již začal oproti roku 2010 opět přibližovat. Počet zdravotně postižených osob, které jsou nezaměstnané, se dále snižoval, kdy se dostal na 1 262 a takto podíl těchto nezaměstnaných činil 13,3 %, tj. podobná hodnota jako v roce 2010.

V roce 2013 došlo ke zvýšení míry nezaměstnanosti v regionu města Děčín, která opět překročila 11 % a dostala se takto na 11,22 %, což je nejvyšší míra v nezaměstnanosti ve sledovaném období a došlo takto ke zvýšení o 5,35 % oproti minulému roku. Celkový počet nezaměstnaných takto činil 10 264. Počet nezaměstnaných žen byl 4 965 a činil takto 48,37 % z celkového počtu nezaměstnaných a takto opět došlo ke snížení míry nezaměstnanosti žen oproti nezaměstnanosti mužů. Oproti tomu počet nezaměstnaných osob se zdravotním postižením oproti minulým rokům opět poklesl a to na 1 183 a takto se tyto osoby podílely na celkové nezaměstnanosti v regionu města Děčín již jen 11,52 %. Jednou z příčin tohoto vývoje je pokles ekonomiky a nárůst pracujících na kratší pracovní dobu. Dalším dopadem na tento nepříznivý vývoj bylo zvýšení počtu zaměstnaných se smlouvou na dobu určitou.

V roce 2015 došlo k nejvýraznějšímu snížení míry nezaměstnanosti v regionu města Děčín, která se dostala na 8,76 %. Došlo k meziročnímu snížení nezaměstnanosti o 15,20 %. Celkový počet uchazečů o zaměstnání byl v tomto roce jen 6 927, to je vůbec nejméně ve sledovaném období. Počet nezaměstnaných žen byl 3 877 a činil tak jen 49,24 %, došlo tak k opětovnému přiblížení nezaměstnanosti mužů a žen. Počet nezaměstnaných osob se zdravotním postižením se zvýšil na 1 092, což bylo 13,87 % z celkového počtu uchazečů o zaměstnání. Tento trend byl zapříčiněn ustálením ekonomiky po celosvětové krizi a efektivnějším přerozdělováním fondů Evropské unie.

V 2016 došlo také k poklesu míry nezaměstnanosti, která se dostala na 7,79%, přiblížila se k míře z roku 2008, která činila 8,24 %. Meziroční snížení nezaměstnanosti bylo o 11,07%. Za výrazný pokles v nezaměstnanosti může oživení trhu práce, velkou roli je fakt prodlužování věku odchodu do důchodu, čili stárnoucí produktivní populací. V tomto roce bylo nabídnuto více rekvalifikačních kurzů na Úřadu práce Děčín s lepším zařazením cílových skupin nezaměstnaných.

5.2 Transferové náklady na nepojistné sociální dávky

Veřejné výdaje na sociální dávky, jsou souhrnné finanční prostředky vynaložené státem na transferové výdaje. Významný faktor je v první řadě stát, který se snaží sociální politikou snižovat veřejné výdaje.

V tabulce č. 5 jsou transferové náklady hodnoceny za období 2008 – 2016. V tomto období docházelo k zásadním změnám v legislativě i ve vývoji na trhu práce, především nárůstem počtu volných pracovních míst, přílivem zahraničních investic a zejména stoupající produkcí v automobilovém průmyslu v regionu města Děčín.

V tabulce č. 5 je sledován nejen vládní výdaj, ale také podíl regionu města Děčín na celkových vládních výdajích ze státního rozpočtu. V uvedené tabulce č. 5 se zachycuje trend od počátku sledovaného období, až po poslední možné období pro analýzu dat.

Tabulka 5 Elementární charakteristiky transferových výdajů na sociální dávky České republiky, porovnání regionu města Děčín v letech 2008-2016

Rok	Transferové náklady v ČR (v tis. Kč)	Transferové náklady v regionu města Děčín (v tis. Kč)	Podíl regionu města Děčín na celkových transferech ČR (v %)
2008	41 883 114	675 818	1,62
2009	41 092 947	672 433	1,64
2010	40 791 052	671 923	1,65
2011	36 006 754	581 534	1,62
2012	35 542 833	580 225	1,63
2013	35 227 673	592 061	1,68
2014	35 117 346	602 396	1,72
2015	34 967 088	590 985	1,69
2016	34 972 764	584 000	1,67

Zdroj: ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Transferové náklady – okresy. *Český statistický úřad* [online]. 2017, vlastní zpracování.

V roce 2008 je celkový státní výdaj na sociální dávky 41 883 114 tis. Kč. Děčínský region města se podílí na celkových výdajích 1,62 %. V roce 2011 se opakuje stejný podíl na celkových výdajích. Zatížení státního rozpočtu v dalších letech klesá, protože je větší úspěšnost uchazečů o zaměstnání, ta je doprovázena také součinností Úřadu práce

v poskytování uplatnění na trhu s pracovními místy, v podobě rekvalifikací a kurzů. Podporou snižování nezaměstnanosti je také Evropská unie, která do takových regionů za pomoci státních programů, přerozděluje finanční prostředky určené k snižování nezaměstnanosti a udržení se na trhu práce.

Problémem tohoto regionu města je zvyšující se věk pracovní síly a odliv mladých pracovních sil do krajských měst nebo do zahraničí. Nejdůležitějším faktorem odlivu pracovních sil je fakt, že tento region sousedí s Německem a zejména pro mladší populaci je zahraniční pracovní trh lákavější kvůli vyšším finančním odměnám. Tento odliv pracovní síly znamená pro region města Děčín nižší příjem. Naopak pozitivně se vyvíjí příjmové ukazatele u malých a středních lokálních firem, které díky tomu, že tito lidé zde žijící utrácejí své příjmy.

V roce 2014 průměrný věk obyvatelstva regionu města Děčín se postupně zvyšuje. Zatímco průměrný věk obyvatelstva byl v roce 2006 39,3 let, v roce 2015 to bylo již 41,6 let. To značí, že v průběhu 10 let došlo ke zvýšení průměrného věku obyvatelstva regionu města Děčín o celkem 2,3 let, nárůst ve výši 5,90 %.⁷⁹

5.2.1 Vývoj finančních prostředků ze státního rozpočtu na dávky státní sociální podpory v regionu města Děčín

Hlavní příčinou poklesu počtu vyplácených sociálních dávek je změna legislativy a zavedení nových reforem v roce 2008 v závislosti na zjednodušení administrativy spojené s vyplácením a dále s úpravou podpory rodin s dětmi.

Analýza v tabulce č. 6 se zaměří na celkovou hodnotu vyplácených sociálních dávek státní sociální podpory a to od roku 2008 do roku 2016, dále porovnání jednotlivých let vývoje tempa růstu nebo poklesu, dále vyhodnocení vývoje tempa růstu a následně procentuální porovnání vývoje vyplácených sociálních dávek.

Dalším analyzováním jednotlivých druhů dávek dospěje tato práce k dalším novým poznatkům ve vývoji jednotlivých druhů sociálních dávek.

⁷⁹ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Vybrané demografické údaje za okres Děčín* [online]. 2016.

Tabulka 6 Vývoj finančních prostředků vyplacených sociálních dávek v regionu města Děčín v letech 2008-2016

Rok	Výdaj (v tis. Kč)	1. diference	Řetězový index v %	Tempo přírůstku v %	Bazický index v %
2008	675 818				
2009	672 433	-3 385	99,50	-0,50	99,50
2010	671 923	-510	99,92	-0,08	99,42
2011	581 534	-90 389	86,05	-13,95	86,05
2012	580 225	-1 309	85,86	-14,14	85,86
2013	592 061	11 836	102,04	2,04	87,61
2014	602 396	10 335	101,75	1,75	89,14
2015	590 985	-11 411	98,11	-1,89	87,45
2016	584 000	-6 985	98,82	-1,18	86,41

Zdroj: ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Vyplacené dávky státní sociální podpory a pěstounské péče – okresy. *Český statistický úřad* [online]. 2017, vlastní zpracování.

Nejnižší vyplacená peněžní výše na dávkách státní sociální podpory dle bazického indexu byla v roce 2016 ve výši 584 000 tis. Kč. Vyplacená hodnota klesla na 86,41 %, oproti roku 2008, tj. o 13,59 %, to znamená, že stát vynakládá na podporu zaměstnanosti v průměru 91 818 tis. Kč na tento region města.

Do roku 2012 byla klesající tendence výdajů na sociální dávky, to bylo zapříčiněno právě nastartováním ekonomiky po celosvětové krizi. Roky 2013 a 2014 byly léta, kdy se naopak zvyšovaly náklady na sociální dávky a to z důvodu nové vlády. V roce 2015 je opět snižující se tendence a to z důvodu snížení daní pro rodiny s více dětmi.

Nejvyšší meziroční nárůst vyplacené peněžní výše na dávkách státní sociální podpory byl v roce 2013, kdy vzrostl na 102,04 % oproti roku 2012. Vyplacená peněžní výše vzrostla o 2,04 %, jelikož bylo více vynaložených finančních prostředků na dávky příspěvek na bydlení a dávky pěstounské péče.

Nejnižší meziroční pokles peněžních výdajů byl v roce 2012, klesl na 85,86 %. V roce 2011 byl pokles výdajů 86,05 %. Pokles je zaznamenán o 14,14 %. Došlo ke snížení výdajů u přídatku na dítě a rodičovského příspěvku, naopak vysoká dynamika růstu byla zaznamenána u příspěvku na bydlení.

5.2.2 Vývoj finančních prostředků vyplacených na jednotlivé druhy sociálních dávek v regionu města Děčín

V tabulce č. 7 se analýza zaměří na hodnotu vyplacených jednotlivých dávek dle druhů, zahrnující všechny typy vyplacených dávek státní sociální podpory a to sociální příplatek, přídavek na dítě, příspěvek na bydlení, rodičovský příspěvek, porodné, pohřebné také dávky pěstounské péče, její podkladové údaje jsou v příloze č. 1.

Vývoj výdajů na jednotlivé druhy dávek se odvíjí od změn v legislativě, které podléhaly novým novelizacím v jednotlivých letech a ovlivnily tak vývoj. Následující je roční změna pro výpočet normativních nákladu na bydlení, což má vliv také na výši výplaty. Normativní náklady například na energie se stále zvyšují, to ovlivní další výši příspěvku.

Tabulka 7 Vývoj výdajů na jednotlivé druhy vyplacených dávek státní sociální podpory v regionu města Děčín v letech 2008-2016

Rok	Celkový výdaj (v tis. Kč)	Přídav. na dítě v %	Sociální příplat. v %	Příspěv. na bydlení v %	Rodič. příspěv. v %	Porod. v %	Pohřeb. v %	Dávky pěst. péče v %
2008	675 818	16,16	11,47	7,65	58,56	3,24	0,16	2,76
2009	672 433	13,45	11,05	10,39	58,81	3,06	0,04	3,20
2010	671 923	11,63	11,53	15,6	55,11	2,95	0,04	3,30
2011	581 534	12,46	3,17	23,84	55,67	0,79	0,04	4,01
2012	580 225	12,14	0,002	29,83	52,96	0,49	0,04	4,34
2013	592 061	11,90	0,002	37,83	49,76	0,46	0,04	7,58
2014	602 396	11,29		43,45	44,75	0,47	0,003	8,57
2015	590 985	10,82		45,38	42,99	0,78	0,03	10,15
2016	584 000	10,26		45,20	43,68	0,83	0,03	9,59
ȳ	616 819	12,23	6,20	28,80	51,37	1,45	0,05	5,94
ḱ	0,98	0,94	0,13	1,25	0,96	0,84	0,82	1,17

Zdroj: ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Vyplacené dávky státní sociální podpory a pěstounské péče – okresy. *Český statistický úřad* [online]. 2017, ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Vyplacené dávky státní sociální podpory a pěstounské péče – kraje. *Český statistický úřad* [online]. 2017, vlastní zpracování.

U dávky **přídavku na dítě** došlo k několika změnám, které ovlivnily její vyplacenou výši. V roce 2009 se koeficient pro nárok na výplatu přídavku na dítě zvýšil o 0,10 tj. na 2,50 násobek životního minima, došlo tak k poklesu vyplácené dávky na 13,45%, oproti roku 2008 o 2,71 %. S tímto navýšením byl spojen zákon č. 326/2009 Sb., o podpoře hospodářského růstu a sociální stability. K zásadní změně došlo v roce 2008 s přijetím zákona č. 261/2007 o stabilizaci veřejných rozpočtů. Na základě přijetí tohoto zákona se koeficient pro výpočet nároku snížil na pouhý 2,40 násobek životního minima. V roce 2006 byl koeficient 3,00 násobek životního minima, v roce 2007 se koeficient navýšil na 4,00 násobek, nyní se jedná o nejrazantnější změnu, tedy snížení. Byla zrušena také výplata přídavku na dítě ve zvýšené, snížené a základní výměře. V roce 2008 tvořila dávka 16,16 % z celkové částky 675 818 tis. Kč. Od roku 2010 se koeficient snížil na 2,40 násobek životního minima jako v roce 2008, proto došlo k poklesu vyplacení na 11,63 %.

U **sociálního příplatku** byl koeficient v letech 2008 – 2010, 2,00 násobek životního minima. Jedná se o snížení koeficientu oproti předchozímu roku 2007. V roce 2007 činil koeficient pro tuto dávku 2,20 násobek životního minima. V těchto letech nedošlo k razantní změně ve vyplácení této dávky. Na sociální příplatek v průměru za sledované období 2008 – 2016 bylo vyplaceno 35 555 tis. Kč, tj. 6,20 %. V roce 2011 došlo ke změně, ale netýkala se koeficientu, ale celkového nároku na dávku. Nyní měli na tuto dávku nárok rodiny, u kterých byl alespoň jeden z jejich členů dlouhodobě nemocný, dlouhodobě zdravotně postižený nebo dlouhodobě těžce zdravotně postižený. Dříve byla dávka určena pro rodiče, který se staral alespoň o jedno nezaopatřené dítě a zohledňoval jeho zdravotní stav nebo osamělost, tudíž celkově složitou životní situaci, proto došlo k poklesu výplaty na 3,17 % z 11,53 %, která se vyplácela v roce předcházejícím tj. 2010. V roce 2012 byla tato dávka zrušena, ale vyplatilo se ještě 0,002 % této dávky i v roce 2013 z celkové částky vynaložené na dávky státní sociální podpory 592 061 tis. Kč.

U dávky **příspěvku na bydlení** je stanovený koeficient 0,30 a ten se porovnává s příjmem rodiny a prokazatelně uhrazenými náklady na bydlení a zároveň s nižšími nebo rovnými normativními náklady na bydlení. Důležité pro výplatu této dávky je datum, kdy jsou náklady spojené s bydlením uhrazeny. Normativní náklady na bydlení se každý rok v nájemních bytech, družstevních bytech i bytech vlastníků navyšují z důvodu stoupající ceny služeb a energií. V družstevních bytech a bytech vlastníků, je pouze počet osob žijících a trvale hlášených v jednom bytě důležité pro stanovení normativních nákladů.

U nájemní formy bydlení je důležité pro stanovení normativních nákladů na bydlení počet obyvatel v dané obci nebo městě. V roce 2014 došlo k navýšení výplaty finančních prostředků na 43,45% oproti roku 2013, kdy bylo vyplaceno 37,83%, tuto změnu ovlivnila nová legislativa, která je zakotvena v občanském zákoníku. Občanský zákoník posiluje postavení práv nájemce i pronajímatele v oblasti sjednávání nájemného. Tato dávka má vzrůstající tendenci vyplácení za celé sledované období, jen v roce 2016 její vyplácená výše klesla na 45,2%, oproti roku předcházejícímu o 0,18% z celkové výše vynaložené na dávky státní sociální podpory 584 000 tis. Kč.

U nejvíce vyplácené dávky **rodičovského příspěvku** došlo od roku 2008 ke změně ve způsobu čerpání. Čerpání se týkalo délky pobírání rodičovského příspěvku. Také došlo ke změně, zda děti převyšující 3 roky, budou navštěvovat mateřskou školu v rozsahu 4 hodiny denně nebo 5 dní v kalendářním měsíci. V tomto roce z celého peněžního výdaje na dávky státní sociální podpory 675 818 tis. Kč, tvořila tato dávka část 58,56%. V roce 2009 došlo ke změně u rodičů, kteří měli dítě dlouhodobě postižené či dlouhodobě těžce zdravotně postižené. Tito rodiče však nesměli pobírat zároveň příspěvek na péči. Délka rodičovského příspěvku byla prodloužena o 3 roky. Příspěvek byl ve výši 3 000 Kč měsíčně, pokud bylo dítě starší 7 let a zároveň mladší 10 let. Tyto děti mohly navštěvovat mateřskou školu nebo jiná zařízení v rozsahu 6 hodin denně. Vyplatilo se rodičovského příspěvku 58,81 %. V roce 2010 se týkala změna opět rodičů, kteří měli dítě zdravotně postižené nebo dlouhodobě těžce zdravotně postižené. Byla prodloužena doba pobírání tohoto příspěvku o 6 let, tedy až do 15 let nemocného dítěte, v tomto roce došlo k poklesu vyplácení na 55,11 %. V roce 2012 došlo k několika změnám. Maximální částka rodičovského příspěvku 220 000 Kč musí být vyčerpána nejdéle do 4 let dítěte. Rodič si nově může volit výši i délku čerpání za určitých podmínek. Tuto volbu může měnit vždy jednou za čtvrtletí. Dítě mladší 2 let může jesle nebo mateřskou školu navštěvovat 46 hodin v kalendářním měsíci. U dětí starších se návštěva mateřské školy, jeslí nebo jiných zařízení nezkoumá. V regionu města Děčín se vyplatilo 52,96 % rodičovského příspěvku. V období 2008 – 2012 se jedná o nejnižší výši vyplácení.

Další druh sociálních dávek je **porodné**. Od roku 2008 je nově stanovena jednotná výše porodného na 13 000 Kč na jedno dítě, u vícedětných porodech není tato změna výhodná. V tomto roce se vyplatilo na porodném 3,24 % z celkové výše 675 818 tis. Kč. V roce 2011 došlo k prvnímu poklesu ve výplatě této dávky, která byla ovlivněna nárokem na porodné, vzniká pouze ženě v případě porodu prvního živě narozeného dítěte. Pokud se

ženě narodí více dětí, náleží jí porodné ve výši 19 500 Kč. Nově se zkoumá příjem rodiny, který nesmí přesáhnout 2,40 násobek životního minima. Vlivem této změny došlo k poklesu vyplácení této dávky.

Pohřebné se v roce 2008 vyplatilo nejvíce za sledované období 2008 – 2016 ve výši 0,16 % z celkové výše 675 818 tis. Kč. Dochází ke změně u této dávky, k zúžení okruhu osob, které mají na tuto dávku nárok. Týká se pouze fyzické osoby s trvalým pobytem v České republice, nezaopatřenému dítěti či jeho rodiči, pokud měla zemřelá osoba trvalý pobyt na území České republiky. Částka vyplácená státem na podporu pro pozůstalé je stanovena na 5 000 Kč. Tato dávka je ovlivněna mortalitou v regionu města Děčín, kde je v tomto regionu města podíl na tisíc obyvatel 11,4 % zesnulých.

U dávky **pěstounské péče** v roce 2007 došlo ke změně navýšení koeficientu na 2,30 násobek životního minima oproti roku 2006, kdy byl koeficient 2,00 násobek životního minima dítěte a u nezletilého zaopatřeného dítěte byl koeficient 1,20 násobek životního minima a v roce 2007 byl koeficient 1,40 násobek u dávky příspěvek na úhradu potřeb dítěte. U odměny pěstouna se koeficient navýšil v roce 2008 na 1,00 násobek životního minima, tedy o polovinu koeficientu v předchozích letech 2005, 2006. U příspěvku při převzetí dítěte byl v roce 2007 stanoven také koeficient 4,45 násobek životního minima dítěte, nově od roku 2008 je tato dávka stanovena pevně danými částkami, které se odvíjí od věku dítěte. Pokud je dítě mladší 6 let, pěstoun obdrží 8000 Kč, od 6 – 15 let obdrží 9 000 Kč, od 15 – 18 let obdrží pěstoun 10 000 Kč. Zásadní byl tak rok 2015, kdy se podíl na celkových výdajích zvýšil na 10,15 %, tento velký nárůst byl zapříčiněn novelizací zákona č.117/1995 Sb., kde došlo k navýšení koeficientu pro výpočet dávky, a upravily se podmínky pro nároky pěstouna, a to se odrazilo na celkově vyplacenou výši v daném roce.

V průměru se za uvedené období celkem vyplatilo na dávkách státní sociální podpory 616 819 tis. Kč a průměrné tempo poklesu bylo 2 %.

5.2.3 Vývoj finančních prostředků vyplacených na dávky pomoci v hmotné nouzi

Dalšími nepojistnými sociálními dávkami jsou dávky pomoci v hmotné nouzi, příspěvek na živobytí, doplatek na bydlení a mimořádná okamžitá pomoc.

Tabulka 8 Vývoj výdajů na jednotlivé druhy vyplácených dávek hmotné nouze v regionu města Děčín v letech 2008-2016

Rok	Výdaj (v tis. Kč)	1.diference	Řetězový index v %	Tempo přírůstku v %	Bazický index v %
2008	26 642				
2009	25 705	-937	96,48	-3,52	96,48
2010	28 082	2377	109,25	9,25	105,4
2011	43 817	15735	156,03	56,03	164,47
2012	83 651	39793	190,82	90,82	313,83
2013	98 425	14815	117,72	17,72	369,44
2014	120 430	22005	122,36	22,36	452,03
2015	131 092	10662	108,85	8,85	492,05
2016	147 528	27144	120,71	20,71	593,93

Zdroj: MPSV, interní údaje z Úřadu práce v Děčíně, vlastní zpracování.

Tabulka č. 8 zachycuje nejnižší vyplacenou peněžní výši na dávky pomoci v hmotné nouzi, dle bazického indexu v roce 2009 bylo vyplaceno 25 705 tis. Kč. Vyplacená peněžní výše klesla na 96,48 %, oproti roku 2008, neboli klesla o 3,52 %.

Nejvyšší meziroční nárůst výplaty na dávkách pomoci v hmotné nouzi byl v roce 2012, kdy stoupl na 190,82 % oproti roku 2011. Vyplacená peněžní výše stoupla o 90,82 %. V roce 2012 došlo k výrazné reformě dávek pomoci v hmotné nouzi, což znamenalo výrazný nárůst ve výplatě těchto dávek a tento vývoj je patrný i v dalších letech. Hlavními příčinami zvýšení výdajů na dávky pomoci v hmotné nouzi během let 2012 – 2016 je nárůst částky životního minima z 3 126 Kč na 3 410 Kč a částky existenčního minima z 2 020 Kč na 2 200 Kč.

5.2.4 Vývoj výdajů na jednotlivé dávky pomoci v hmotné nouzi

V této kapitole se práce zabývá dávkami pomoci v hmotné nouzi, pod něž jsou začleněny tyto dávky: příspěvek na živobytí, doplatek na bydlení a okamžitá pomoc. Na tyto dávky mají nárok osoby, které se dostaly do nepříznivé finanční situace. V regionu města Děčín jsou lokality, ve kterých dochází k nepříznivému vývoji finanční situace nebo

místa opakovaně postižené živelnými pohromami. Je tedy hodnocen vývoj výdajů na tyto dávky pomocí srovnání mezi jednotlivými lety a shrnut výsledek.

Tabulka 9 Výdaje na dávky pomoci v hmotné nouzi dle druhů v regionu města Děčín v letech 2008-2016 v %

Rok	Celkový výdaj (v tis. Kč)	Příspěvek na živobytí v %	Doplatek na bydlení v %	Mimořádná okamžitá pomoc v %
2008	26 642	53,19	44,56	2,26
2009	25 705	61,76	36,30	1,94
2010	28 082	62,97	35,50	1,53
2011	43 817	57,26	41,09	1,65
2012	83 651	64,56	34,13	1,32
2013	98 425	66,71	31,39	1,89
2014	120 430	67,04	30,81	2,15
2015	131 092	74,33	23,49	2,18
2016	147 528	76,60	21,20	2,20
ȳ	78 375	64,94	33,16	1,90
ḱ	1,23	1,01	0,91	1,00

Zdroj: MPSV, interní údaje z Úřadu práce v Děčíně, vlastní zpracování.

Tabulka č. 9 poukazuje na období 2008 – 2016, kdy se v průměru vyplátilo na dávkách pomoci v hmotné nouzi 78 375 tis. Kč a průměrné tempo růstu bylo 23%, pro sestavení tabulky se podkladové údaje nachází v příloze č. 2. V roce 2012 byla aktivita či pasivita poživatelů dávek pomoci v hmotné nouzi ze zákona vypuštěna. Žadatelé pobírali celou částku životního minima bez ohledu na jejich výkon dobrovolnické či veřejné služby, proto bylo v tomto roce na dávkách hmotné nouze vyplaceno 83 651 tis. Kč, tj. o 39 834 tis. Kč více, než oproti roku předcházejícímu. Celkové tempo přírůstku bylo 90,82 %. V roce 2010 a 2013 se dávky pomoci v hmotné nouzi vyplácely oproti předešlým létům ve vyšší peněžní výši, jelikož docházelo k řešení následků povodňových škod v regionu města Děčín.

Příspěvek na živobytí z toho tvořil 64,94 %, doplatek na bydlení 33,16 % a mimořádná okamžitá pomoc 1,9 %. Průměrné tempo růstu bylo u dávky příspěvek na

živobytí 1,01 %, u doplatku na bydlení 0,91 % a mimořádné okamžité pomoci 1,00 %. Od roku 2009 vstoupily v platnost změny, které se odrážely na výplatě dávek pomoci v hmotné nouzi, zejména u dávky příspěvek na živobytí. Nově se zhodnocuje snaha příjemců dávek vlastním přičiněním, a to zvýšit svůj příjem prací. Veřejnou službu nebo dobrovolnickou činnost měli vykonávat v rozsahu 20 ti hodin, aby mohli pobírat celou částku příspěvku na živobytí, pokud tak neučinili, náleželo jim pouze existenční minimum. V roce 2009 bylo vyplaceno na dávce příspěvek na živobytí 61,76 % z 25 705 tis. Kč, v roce 2008 se vyplatilo pouze 53,19 %. Došlo také k vyplacení větší peněžní výše na dávky pomoci v hmotné nouzi, jelikož probíhala celosvětová krize a s ní je spojen větší nárůst domácností ocitajících se v hmotné nouzi dosahujících na tyto dávky.

Povinnost vykonávání veřejné služby byla pouze do konce roku 2011. Verdikt Ústavního soudu jí zrušil v listopadu 2012. Jednoznačně je ukázáno, že se jednalo o významný nástroj, který udržoval pracovní návyky dlouhodobě nezaměstnaných. V roce 2012 bylo vyplaceno u dávky příspěvek na živobytí 64,56 % z celkově vyplacené částky 83 651 tis. Kč na dávky pomoci v hmotné nouzi. V roce 2011 bylo vyplaceno celkem 43 817 tis. Kč, příspěvek na živobytí tvořil 57,26 %. V roce 2013 v bezprostřední reakci na nález Ústavního soudu, přijaly Úřad práce České republiky a Ministerstvo práce a sociálních věcí opatření o výkonu veřejné služby. Veřejná služba je dobrovolná, úřad práce jí nenabízí aktivně uchazečům o zaměstnání a odmítnutí výkonu nebo neplnění není sankcionováno.⁸⁰

V roce 2009 došlo ke změně u **doplatku na bydlení**. U dávky doplatek na bydlení byla podmínka pro její nárok na výplatu, aby žadatel pobíral příspěvek na živobytí. Pokud nebyla dávka příspěvek na živobytí přiznána, nemohl pobírat doplatek na bydlení. V tomto roce bylo vyplaceno 36,3 %, oproti roku 2008 to bylo o 7,96 % méně. U dávky doplatek na bydlení došlo k poklesu vyplacené peněžní výše v roce 2012. V tomto roce bylo největší tempo přírůstku u celkově vyplaceného objemu dávek pomoci hmotné nouzi. Od roku 2012 byla tato skutečnost návazností pobírání dávky příspěvek na živobytí a doplatek na bydlení zrušena. Pokud žadatel nepobírá dávku příspěvek na živobytí, může pobírat pouze doplatek na bydlení, pokud jeho příjem nepřesáhne 1,3 násobek životního minima, i přes tuto skutečnost bylo vyplaceno o 6,96 % méně, v roce 2012 se vyplatilo 34,13 % a v roce 2011 se vyplatilo 41,09 %. Sociální reforma přinesla také další změny např. výplatu dávky v aktuálním měsíci, dříve se vyplácela dávka měsíc zpětně. Byla dána maximální hranice

⁸⁰ Veřejná služba je nyní dobrovolná. Práce a sociální politika, 2013, roč. 10, č. 1, s. 1-2

výše vyplácené dávky u družstevních forem bydlení a v případech zvláštního zřetele. Případy hodné zvláštního zřetele byly rozšířeny o domovy pro seniory, pro osoby se zdravotním postižením, se zvláštním zřetelem a chráněné bydlení.

Dávka **mimořádné okamžité pomoci** může být poskytnuta v situacích nepříznivého, nebo vážného a mimořádného charakteru, kdy je potřeba poskytnout pomoc bezodkladně, a zároveň celkové majetkové a sociální poměry této osobě neumožňují, aby překonala nepříznivou situaci vlastními silami. Tato dávka se vyvíjela ve sledovaném období v průměru 1,9 % z celkové výše na dávky v pomoci v hmotné nouzi a představují zátěž státu ve výši 1 489 tis. Kč z celkových výdajů vyplacených dávek. Jde o 6 situací uvedených v zákoně č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů, kdy se jedná o: újmu na zdraví, vážnou mimořádnou událost, nezbytný jednorázový výdaj, nezbytné nebo odůvodněné náklady (vzdělání, předměty dlouhodobé potřeby), ohrožení osoby sociálním vyloučením. Vlivy na hodnotu v jednotlivých letech v regionu města Děčín jsou například léčba závislých, kde díky nepříznivé životní situaci v tomto regionu narůstá počet osob u niž je zapotřebí výdajů na jejich léčbu, zejména pak ve vyloučených lokalitách jako jsou například Boletice nad Labem, které spadají pod region města Děčín. Dalšími jsou náklady na povodně v záplavových zónách, kde žije poměrná část obyvatelstva, které vznikaly a vznikají díky řekám Labi, Ploučnice a Kamenice.

5.3 Počet vyplacených nepojistných sociálních dávek v regionu města Děčín

Následně se analýza zaměří na počet vyplacených jednotlivých dávek dle druhů, zahrnující typy poskytnutých dávek státní sociální podpory. Analýza se provede u dávek pomoci v hmotné nouzi u všech druhů dávek.

5.3.1 Počet vyplacených dávek ze státní sociální podpory

Z dávek státní sociální podpory jsou vybrány tři nejvýznamnější druhy dávek, přídatek na dítě, příspěvek na bydlení a rodičovský příspěvek. Tyto dávky jsou vyplaceny nejčastěji.

Tabulka 10 Počet vyplacených dávek státní sociální podpory v regionu města Děčín v letech 2008-2016

Rok	Celkový počet dávek	Přídavek na dítě v %	Příspěvek na bydlení v %	Rodičovský příspěvek v %
2008	329 675	56,16	8,76	18,55
2009	300 340	52,50	10,18	20,43
2010	272 734	47,56	13,67	20,33
2011	231 527	52,27	19,47	22,52
2012	226 996	52,10	23,58	21,82
2013	229 004	51,39	28,01	20,32
2014	229 497	49,49	31,43	18,97
2015	223 689	47,90	33,37	18,53
2016	215 362	46,84	34,20	18,75
̄y	250 980	50,69	22,52	20,02
̄k	0,95	0,97	1,18	1,002

Zdroj: ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Vyplacené dávky státní sociální podpory a péčovské péče – okresy. *Český statistický úřad* [online]. 2017, ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Vyplacené dávky státní sociální podpory a péčovské péče – kraje. *Český statistický úřad* [online]. 2017, vlastní zpracování.

V tabulce č. 10 je počet vyplacených dávek státní sociální podpory v Děčíně, podklady pro výpočet se nacházejí v příloze č. 3. Dávek státní sociální podpory se za období 2008 – 2016 v Děčíně vyplatilo v průměru 250 980 a došlo k průměrnému tempu poklesu o 5 %. U dávky přídavek na dítě je průměrné tempo poklesu 3 % v období 2008 – 2016. V roce 2008 se vyplatilo 185 141 dávek a v roce 2016 pouze 100 871, rozdíl o 84 270 dávek. Dávka příspěvek na bydlení byla v roce 2008 vyplacena v celkovém počtu 28 890 a v roce 2016 bylo vyplaceno 73 653 dávek, došlo k navýšení vyplacených dávek o 44 763 v období 2008 – 2016, průměrné tempo růstu tvoří 18%. Dávka rodičovský příspěvek se vyplatila v celkovém počtu 61 139 v roce 2008, v roce 2016 se vyplatilo 40 381, došlo k poklesu počtu dávek o 20 758. Průměrné tempo růstu u rodičovského příspěvku tvoří 0,02 %.

5.3.2 Počet vyplacených dávek z dávek pomoci v hmotné nouzi

Analýza se zaměří na výpočet počtu vyplacených dávek pomoci v hmotné nouzi, výpočet se provede u všech druhů dávek za období 2008 – 2016 v regionu města Děčín.

Tabulka 11 Počet vyplacených dávek pomoci v hmotné nouzi v regionu města Děčín v letech 2008-2016

Rok	Celkový počet dávek	Příspěvek na živobytí v %	Doplatek na bydlení v %	Mimořádná okamžitá pomoc v %
2008	8 582	71,04	23,72	5,23
2009	8 685	70,03	25,61	4,36
2010	9 386	71,15	25,35	3,51
2011	11 769	67,91	28,55	3,53
2012	19 985	57,85	38,70	3,45
2013	23 436	58,45	37,57	2,94
2014	29 813	64,53	32,04	3,43
2015	34 578	69,49	27,61	2,90
2016	37 335	62,92	31,47	2,00
\bar{y}	20 397	65,93	30,07	3,48
\bar{k}	1,20	0,99	1,04	0,89

Zdroj: MPSV, interní údaje z Úřadu práce v Děčíně, vlastní zpracování.

Dávek pomoci v hmotné nouzi se za období 2008 – 2016 v regionu města Děčín v průměru vyplatilo celkem 20 396, průměrné tempo růstu činí 20 %. Příspěvek na živobytí byl vyplacen v celkovém počtu 118 870, doplatek na bydlení 57 387, mimořádná okamžitá pomoc 5 966 dávek. Celkový rozdíl v roce 2016 oproti roku 2008 byl 28 753 dávek. U příspěvku na živobytí byl za uvedené období rozdíl 17 394, v průměru se vyplatilo 13 207 dávek, tj. 65,93 %. U tohoto příspěvku došlo k průměrnému poklesu o 1 %. U doplatku na bydlení se za dané období vyplatilo v průměru 6 376 dávek, tj. 30,07 %. V této dávce došlo k celkovému nárůstu od roku 2008 – 2016 o 9 715, také došlo k průměrnému tempu růstu o 4 %. Mimořádná okamžitá pomoc se vyplatila v celkovém průměru 663, tj. 3,48 % z celkového počtu dávek, jak prezentuje tabulka č. 10, podklady pro její výpočet jsou v příloze č. 4. Rozdíl tvoří nárůst za uvedené období o 298 dávek. U

této dávky došlo k průměrnému tempu poklesu o 11 %, pokles byl zaznamenán nejvíce, jelikož je posuzována individuálně.

5.4 Transferové výdaje státu na jednoho člověka u nepojistných sociálních dávek

Analýza se zaměří na transferové výdaje na jednoho člověka u některých druhů dávek ze státní sociální podpory a také u dávek pomoci v hmotné nouzi.

5.4.1 Transferové výdaje na jednoho člověka u dávek státní sociální podpory

Analýza v tabulce č. 12 bude prováděna u dávky přídavek na dítě, příspěvek na bydlení a dávky rodičovského příspěvku, pro sestavení tabulky jsou podkladové údaje v příloze č. 5. U příspěvku na bydlení se neprovádí výpočet pro jednoho člověka, ale pro jednu dávku, jelikož se v dávce započítávají všichni osoby, které mají trvalé bydliště na adrese ve stejném bytě.

Tabulka 12 Transferové výdaje státu na jednoho člověka u dávek přídavek na dítě, příspěvek na bydlení a rodičovský příspěvek v letech 2008 – 2016

Rok	Celkový počet dávek	Přídavek na dítě (v tis. Kč)	Příspěvek na bydlení (v tis. Kč)	Rodičovský příspěvek (v tis. Kč)
2008	329 675	0,58	1,79	6,47
2009	300 340	0,57	2,29	6,44
2010	272 734	0,60	2,78	6,68
2011	231 527	0,60	3,08	6,21
2012	226 996	0,60	3,23	6,20
2013	229 004	0,60	3,49	6,33
2014	229 497	0,60	3,63	6,19
2015	223 689	0,60	3,59	6,13
2016	215 362	0,59	3,58	6,32
\bar{y}	250 980	0,59	3,05	6,33
\bar{k}	0,95	1,00	1,09	1,00

Zdroj: ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Vyplacené dávky státní sociální podpory a péčovské péče – okresy. *Český statistický úřad* [online]. 2017, ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Vyplacené dávky státní sociální podpory a péčovské péče – kraje. *Český statistický úřad* [online]. 2017, vlastní zpracování.

Přídavek na dítě, příspěvek na bydlení a rodičovský příspěvek jsou nejvíce vyplacené dávky státní sociální podpory. V průměru se za uvedené období 2008 – 2016 v Děčíně vyplatí u přídávku na dítě na jednoho člověka 590 Kč, u příspěvku na bydlení tvoří výdaje 3 050 Kč a u rodičovského příspěvku 6 330 Kč. Přídavek na dítě je vyplacen ze státní sociální podpory ve výši 500 Kč, 610 Kč a 700 Kč za měsíc. Transferové náklady příspěvku na bydlení jsou různé, záleží na počtu osob v rodině a také nákladech na bydlení. Na rodičovský příspěvek je poskytnuta částka 220 000 Kč na období pobírání rodičovského příspěvku. Průměrné tempo růstu se u přídávku na dítě a rodičovského příspěvku nemění, roste pouze tempo růstu u příspěvku na bydlení o 0,9 %.

5.4.2 Transferové výdaje na jednoho člověka u dávek pomoci v hmotné nouzi

Analýza v tabulce č. 13 se zaměří na transferové výdaje na jednoho člověka u dávek pomoci v hmotné nouzi, podkladové údaje pro její výpočet jsou v příloze č. 6.

Tabulka 13 Transferové výdaje státu na jednoho člověka u dávek pomoci v hmotné nouzi v letech 2008 – 2016

Rok	Celkový počet dávek	Příspěvek na živobytí (v tis. Kč)	Doplatek na bydlení (v tis. Kč)	Mimořádná okamžitá pomoc (v tis. Kč)
2008	8 582	2,32	5,83	0,30
2009	2 036	2,61	4,20	1,32
2010	9 386	2,65	4,19	1,30
2011	11 769	3,14	5,36	1,74
2012	19 985	4,67	3,69	1,60
2013	23 436	4,79	3,51	2,00
2014	29 813	4,20	3,89	2,53
2015	34 578	4,06	3,23	2,85
2016	37 335	4,81	2,66	4,35
\bar{y}	250 980	3,69	4,06	2,00
\bar{k}	1,20	1,10	0,91	1,40

Zdroj: MPSV, interní údaje z Úřadu práce v Děčíně, vlastní zpracování.

U dávek pomoci v hmotné nouzi nelze posoudit výdaje konkrétně na jednoho člověka, ale na jednu dávku, jelikož se vyplácí příspěvek pro okruh společně posuzovaných osob. Okruh společně posuzovaných osob se skládá z lidí, kteří spolu bydlí ve společné domácnosti. Na příspěvku na živobytí se v průměru vyplatí 3 690 Kč, na doplatek na bydlení 4 060 Kč a mimořádnou okamžitou pomoc 2 000 Kč. Většinou se jedná u mimořádné okamžité pomoci o jednorázové příspěvky ve výši 3 000 Kč na lednici a pračku, lůžko 2 000 Kč, školní potřeby dle stupně vzdělání 500 Kč – 1 500 Kč a při propuštění z výkonu trestu 1 000 Kč.

Průměrné tempo růstu je u příspěvku na živobytí 1 %, u mimořádné okamžité pomoci 4 %. U doplatku na bydlení průměrné tempo kleslo o 9 %.

5.5 Návrhy a doporučení

Existují různé varianty řešení, aby byla adresnost výplaty nepojistných sociálních dávek účelnější a náklady na sociální transfery nižší. Změna zpřísnění kritérií pro čerpání nepojistných sociálních dávek. U domácností se středními příjmy není problém nedostatek příjmů, ale nákladnost na kvalitní péči o děti, tyto rodiny za minimální podpory nebo žádné podpory hradí plně všechny náklady. Ve výsledku se rodiny se středními příjmy přiblíží těm, kteří žijí ze sociálních dávek. Vymezit lze několik návrhů na další postup v oblasti nepojistných sociálních dávek.

Státní sociální podpora

U státní sociální podpory je důležité v současné situaci rozdělit dávky na testované a netestované. Přídavek na dítě je testovaná dávka a jako úspora při výplatě je sledování nezaopatřenosti u osob starších patnácti let, pouze pokud je daná osoba studentem. V současné době je osoba nezaopatřená do 18 let, pokud je v evidenci uchazečů o zaměstnání, což není vhodné, protože tyto osoby nemají žádné návyky osobního rozvoje. Kdyby byly studující, mají povinnost navštěvovat pravidelně školní zařízení, což je nutí každý den ráno vstávat např. jako do zaměstnání a mít tedy do budoucna i pracovní návyky. Toto se nedá srovnat s docházením do evidence, avšak jsou obě osoby i s těmito rozdíly považovány za nezaopatřené. Do evidence se dochází přibližně jednou měsíčně. Vhodným řešením by byla změna právního předpisu, aby rodiče motivovali své děti ve studiu, zejména ti, kteří jsou závislí na dávkovém systému. Dalším řešením by bylo plošné vyplácení této dávky, musela by být stanovena měsíční výše této subvence ve výši 500 Kč. Bylo by dobré také snížit věk nezaopatřenosti do 21 let jako je tomu v Německu. Přídavek na dítě by byl vyplácen pouze rodinám, které mají 4 a méně dětí, aby nedocházelo k zneužívání této dávky.

U příspěvku na bydlení by bylo možné snížit jeho výplatu za pomoci zpřísnění podmínek pro nárok na tuto dávku. Za současného zákona se příspěvek na bydlení vyplácí do bytů, kde lidé ani nemusí skutečně bydlet, postačí, když v bytě hradí náklady na bydlení a mají zde trvalý pobyt. Nezkoumá se přiměřenost velikosti bytu k přiměřenosti a finančním možnostem žadatele. Lidé mohou žít za současného zákona v bytech, které jsou nadstandardní, a stát jim na toto bydlení přispívá. Aby vznikl nárok na výplatu, musí být

náklady na bydlení ve výši jedné třetiny všech společně posuzovaných osob. Majitelé bytů se na této dávce mohou finančně obohacovat. Kontrola zda lidé v bytě skutečně bydlí, je nemožná, protože se sociální šetření u této dávky neprovádí a v bytě nemusí mít všichni osoby, které tam bydlí trvalý pobyt, a tudíž se nezapočítává příjem všech společně posuzovaných osob. Snížit výdaje na tuto dávku by se mohlo v případě, kdyby se posuzovaly všechny příjmy osob, které v bytě bydlí bez kontroly trvalého pobytu a kontroly vhodnosti bydlení k určitým finančním situacím rodiny. Více by se měl zapojit finanční úřad, aby se prováděla kontrola pronajímatelů.

Rodičovský příspěvek se vyplácí ve výši 220 000 Kč a záleží na žadateli, jak jej bude čerpat. Tato výše rodičovského příspěvku by se ponechala, pokud by matka odpracovala minimálně tři roky před nástupem na rodičovskou dovolenou a pokud by matka tuto podmínku nesplňovala, snížila by se výše dávky na 120 000 Kč. Tato podmínka by byla motivující pro pracující matky, pokud by se jednalo o matky, které jsou pouze „požívatelky“ dávek, byla by nižší výše považována za sankci. Pracující přispívají do systému odvodem daní, sociálního a zdravotního pojištění. V Polsku je rodičovský příspěvek vyplácen po dobu 24 měsíců ve výši 2 500 Kč, celková výše dávky tvoří 60 000 Kč. V mezinárodním srovnání Česká republika a Polsko na rodičovském příspěvku výrazně ušetří o 160 000 Kč. Slovensko má nižší náklady na výplatu rodičovského příspěvku oproti České republice o 22 360 Kč, jelikož se vyplácí jednotná sazba 5 490 Kč měsíčně po dobu 3 let. Další vhodnou variantou na snížení výdajů rodičovského příspěvku by byla možnost vyplácet rodičovský příspěvek za stejných podmínek jako v Německu, kde se vypočítává výše dávky za posledních 12 odpracovaných měsíců a činí 65 % - 100 % průměrného měsíčního výdělku.

Dávky pomoci v hmotné nouzi

U pobírání dávek pomoci v hmotné nouzi se setkáváme s lidmi, kteří se stali na tomto dávkovém systému závislími. Většina těchto lidí nemá základní pracovní návyky, a proto si vystačí s minimálními finančními prostředky a budou raději doma. Také si spočítají, že pokud začnou docházet do zaměstnání, tak se jejich čistý příjem ze zaměstnání nebo z jiné výdělečné činnosti započte 70 % a dávky se výrazně sníží. Tyto osoby si raději řeknou, že budou doma a vystačí jim každý měsíc vyplacená výše sociální dávky. Bylo by dobré, kdyby se dávkový systém nastavil tak, aby se lidem vyplatilo pracovat. U příspěvku

na živobytí by se posuzovala délka jeho pobírání. Pokud by žadatelé pobírali dávky déle než rok, snížila by se částka vyplácení z životního minima na existenční minimum. Novela zákona o pomoci v hmotné nouzi platná od 1. července 2017 hledí na to, jestli žadatelé vykonávají veřejnou službu v určitém rozsahu, pokud tuto službu vykonávají, částka životního minima se zvýší, a pokud nevykonávají, budou pobírat existenční minimum. Ke snížení výdajů finančních prostředků by mohlo dojít tím, že kdo by odmítl vykonávat veřejnou službu bez závažných důvodů, dávky pomoci v hmotné nouzi by byly odejmuté se sankcí šesti měsíců. Výplata příspěvku na živobytí je od prosince 2017 vyplácena v typizovaných poukazech ve výši 35 %. Doposud se vyplácení v typizovaných poukazech považovalo za sankci u žadatelů, kteří kouřili, pili alkoholické nápoje a hráli automaty, tudíž nevyužívali dávky k účelu, ke kterému byly poskytnuty. Na Slovensku mají výplatu dávky v potravinových poukazech na konkrétní zboží, aby nedocházelo k zneužívání toho příspěvku.

U doplatku na bydlení je těžké navrhnout podmínky pro jeho snížení, jelikož se jedná o dávku velice specifickou, už i tak má mnoho určitých podmínek pro nárok na její výplatu. Jako návrh na jeho snížení by bylo vhodné se vrátit opět k návaznosti vyplácení k příspěvku na živobytí. Pokud by žadatelé neměli současně nárok na výplatu příspěvku na živobytí, zanikl by nárok na výplatu dávky doplatek na bydlení.

6 Závěr

Diplomová práce analyzuje vývoj finančních prostředků vynaložených na nepojistné sociální dávky v regionu města Děčín v letech 2008 – 2016. Vybraným ukazatelem je objem finančních prostředků, který je potřebný k výplatě dávek státní sociální podpory, dávek pomoci v hmotné nouzi a podílí se na výši výdajů sociálních transferů. Dokumentuje také celou řadu závažných skutečností a změn při výplatě nepojistných sociálních dávek. Tyto dávky realizují hmotnou podporu rodin, které se nacházejí na určité kritické hranici.

Podklady pro analýzu byly čerpány z Úřadu práce České republiky – kontaktního pracoviště Děčín a ze Statistického českého úřadu. Tato data byla pro výpočty následně převedena do programu Microsoft Office Excel.

Pro analýzu mandatorních výdajů ze státního rozpočtu bylo použito porovnání s vyplacenými nepojistnými sociálními dávkami v České republice a regionem města Děčín v letech 2008 – 2016. V absolutních číslech je patrná klesající tendence, na kterou mají vliv novelizace zákonů v průběhu sledovaného období. Při zpracování se ukázalo, že výdaje na sociální dávky po celé období výrazně klesají, přičemž klesá jejich podíl na transferových nákladech. V průměru tvoří podíl 1,62% těchto dávek na celkových sociálních transferech. Rozdílem mezi rokem 2008 a 2016 je 6 910 350 tis. Kč na celkových státních výdajích, je tedy patrné že vláda svou sociální politikou stále snižuje náklady na transfery. Je větší úspěšnost uchazečů o zaměstnání, což je doprovázeno také součinností Úřadu práce v poskytování uplatnění na trhu s pracovními místy a to v podobě rekvalifikací a kurzů i přes to, že zdejší práceschopné obyvatelstvo stárne. Podporou snižování nezaměstnanosti je také Evropská unie, která do takovýchto regionů za pomoci státních programů, přerozděluje finanční prostředky určené ke snižování nezaměstnanosti a udržení se na trhu práce.

Vývoj vynaložených finančních prostředků na dávky státní sociální podpory v období let 2008 až 2016 vypovídá o skutečnosti, že objem potřebných financí má snižující tendenci. Pokles je způsoben v souvislosti s významným zpřísněním podmínek nároku k pobírání dávky. Po roce 2012 došlo ke zvýšení výplaty těchto dávek z důvodu nové reformy. V roce 2015 došlo ke snižující tendenci, která byla zapříčiněna snižování daní pro rodiny s více dětmi. V oblasti podpory rodin je klíčová role státu zejména v harmonizaci rodinného a pracovního života. Stát prostřednictvím legislativních návrhů definuje

podmínky pro využívání řady nástrojů. Tyto nástroje mohou využívat zaměstnavatelé i rodiny.

Pomocí jednoduchých individuálních indexů bylo zjištěno, že se v období let 2008 – 2016 poskytuje nejvíce ze státní sociální podpory rodičovský příspěvek, v průměru 51,37 % z celkových výdajů na dávky státní sociální podpory, které v průměru tvoří 616 819 tis. Kč. Příspěvek na bydlení se poskytuje z celkového průměru 28,80 % a třetím druhem nejvíce vyplacené dávky ze státní sociální podpory je přídavek na dítě, který tvoří výdaje ze státního rozpočtu v průměru 12,23 %. U těchto tří druhů dávek byla provedena analýza výdaje státního rozpočtu na jednoho člověka, který určitý druh příspěvku pobírá. V průměru za rok se vyplatil na jednoho člověka přídavek na dítě 590 Kč, příspěvek na bydlení 3 050 Kč a rodičovský příspěvek ve výši 6 330 Kč.

Pomocí elementární charakteristiky byl propočítán počet vyplacených dávek ze státní sociální podpory v letech 2008 – 2016 u tří druhů dávek. Za období 2008 – 2016 se průměrně vyplatilo 250 980 dávek, z toho se přídavek na dítě vyplatil 50,69 %, příspěvek na bydlení 22,52 % a rodičovský příspěvek 20,02 %.

Systém pomoci v hmotné nouzi řeší stále více situací většího počtu příjemců. U těchto příjemců nemusela vzniknout chudoba osobním deficitem ani znevýhodněním, ale tím, že již nepobírají podporu v nezaměstnanosti, která má stanovené podmínky nároku. Tyto osoby jsou stále nezaměstnané, a proto je podpora v nezaměstnanosti klíčový aspekt pro dávky pomoci v hmotné nouzi.

Výdaj na pomoc v hmotné nouzi v období 2008 – 2016 stále roste. Rozdíl mezi rokem 2008 a 2016 tvoří 120 886 tis. Kč. Příspěvek na živobytí představuje z celkového průměrného výdaje za období 2008 – 2016 v regionu města Děčín 78 375 tis. Kč, tj. 64,94 %, doplatek na bydlení 33,16 % a mimořádná okamžitá pomoc 1,90 %. Příspěvek na živobytí je hlavní ze tří druhů dávek pomoci v hmotné nouzi. Doplatek na bydlení navazuje na příspěvek na živobytí. O mimořádnou okamžitou pomoc může žádat každý občan na území České republiky, tato dávka se posuzuje individuálně. V průměru za dané období je vyplacena pouze 1,90 %, proto je průměrné tempo růstu u dávky neměnné. Průměrné tempo růstu u doplatku na bydlení klesá na 0,91 % z důvodu častých změn legislativy, které mění normativní náklady na bydlení.

Dalším krokem analýzy bylo vyhodnocení počtu vyplacených dávek pomoci v hmotné nouzi za období 2008 – 2016 v regionu města Děčín u všech typů poskytovaných příspěvků. Nejvíce se vyplatil příspěvek na živobytí, ten průměrně tvořil 65,93 %

z celkového průměrného počtu 20 397 dávek. U doplatku na bydlení klesl výdaj na tuto dávku na 0,91 %, ale počet vyplaceného doplatku na bydlení vzrostl o 4 %.

Sociální systém v České republice je nespravedlivý k lidem, kteří mají zaměstnání a nemotivující pro osoby, kteří jsou nezaměstnaní. Na dávkovém systému je mnoho lidí závislých, jelikož si raději vystačí s minimem finančních prostředků místo toho, aby docházeli do zaměstnání. Adresnost výplaty nepojistných sociálních dávek má být účelnější a skutečně má sloužit pouze pro chudé lidi, kteří se ocitli v tíživé životní situaci. Někdy nastanou chvíle, kdy vlastní síly k vyřešení vzniklého stavu nestačí a musí se obrátit na instituci, která je určena pro řešení dané problematiky. Dávky mají být pro toho, kdo si o ně musí požádat, nikoli, kdo si požádá.

7 Seznam použitých zdrojů

- ARLT, Josef, ARTLOVÁ, Monika. *Ekonomické časové řady*. Praha: Grada Publishing, 2007, 288 s. ISBN 978-80-247-1319-9.
- ARLT, Josef, ARLTOVÁ, Monika, RUBLÍKOVÁ, Eva. *Analýza ekonomických časových řad s příklady*. Praha: Skripta VŠE Praha, 2002, 148 s. ISBN 80-245-0307-7.
- ARNOLDOVÁ, Anna. *Sociální zabezpečení I: sociální zabezpečení v České republice, lékařská posudková služba, pojistné, systémy sociálního zabezpečení*. 1. vyd. Praha: Grada, 2012, 350 s. ISBN 978-80-247-3724-9.
- ARNOLDOVÁ, Anna. *Vybrané kapitoly ze sociálního zabezpečení*. 2. rozš. vyd. Praha: Karolinum, 2004, 375 s. ISBN 80-246-0728-X.
- BECK, Petr a kol. *Dávky pomoci v hmotné nouzi a dávky pro osoby se zdravotním postižením: k l. 5. 2012. Komentář, právní předpisy*. 1. vyd. Olomouc: ANAG, 2012, 447 s. ISBN 978-80-7263-744-7.
- BŘESKÁ, Naděžda a kol. *Státní sociální podpora: s komentářem a příklady 2012*. 14. aktualiz. vyd. Olomouc: ANAG, 2012, 224 s. ISBN 978-80-7263-739-3.
- Co je nezaměstnanost Peníze.cz. *Peníze.cz - Půjčky, Kurzy měn, Akcie, Hypotéky, Bydlení, Daně* [online]. Copyright © 2000 [cit. 24.03.2018]. Dostupné z: <https://www.penize.cz/80354-co-je-nezamestnanost>
- Co patří k systému sociálního zabezpečení v Polsku? *EURES TriRegio* [online] 2016a [cit. 2016-10-28]. Dostupné z: <http://www.eures-triregio.eu/grundprinzipien-fuer-polen-257.html>.
- ČERNÁ, Jana, VACÍK, Antonín. *Právo sociálního zabezpečení v rámci Evropské unie*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2005, 222 s. ISBN 80-86898-14-8.
- ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Administrativní členění Ústeckého kraje. *Český statistický úřad* [online] 2017 [cit. 2017-02-24]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/32906856/33008516ma.png/8ecc1408-54cb-42b1-997e-11ecba5c16d4?version=1.1&t=1482234756711>.
- ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Časová řada - vybrané ukazatele za okres Děčín* [online] 2016 [cit. 2017-02-24]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/11248/17833285/CZ0421.pdf/f49b5f7c-33d8-4ffc-842a-0843972aff2c?version=1.17>.

- ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Charakteristika kraje. *Český statistický úřad* [online] 2016 [cit. 2017-02-24]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/xu/charakteristika_kraje.
- ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Charakteristika okresu Děčín. *Český statistický úřad* [online] 2015 [cit. 2017-02-24]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/xu/charakteristika_okresu_decin.
- ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Podíl nezaměstnaných osob na obyvatelstvu ve věku 15 až 64 let v Ústeckém kraji v letech 2005 až 2015. *Český statistický úřad* [online] 2016 [cit. 2017-02-24]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/xu/podil-nezamestnanych-osob-na-obyvatelstvu-ve-veku-15-az-64-let-v-usteckem-kraji-v-letech-2005-az-2015>.
- ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Vybrané demografické údaje za okres Děčín* [online] 2016 [cit. 2017-02-24]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/32846221/1300561630.pdf/2f26fb16-2534-4d92-bfd7-bc45e073fc42?version=1.1>.
- ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Vyplacené dávky státní sociální podpory a pěstounské péče – okresy. *Český statistický úřad* [online] 2017 [cit. 2017-02-24]. Dostupné z: https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt&pvo=SZB01c&z=T&f=TABULKA&skupId=726&katalog=30850&pvo=SZB01c&str=v196&u=v180__VUZEMI__101__40452.
- ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Vyplacené dávky státní sociální podpory a pěstounské péče – kraje. *Český statistický úřad* [online] 2017 [cit. 2017-02-24]. Dostupné z: https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt&pvo=SZB01b&z=T&f=TABULKA&skupId=726&katalog=30850&u=v180__VUZEMI__100__3069&&str=v196.
- Dávky pro osoby se zdravotním postižením. *Integrovaný portál MPSV* [online] 2015 [cit. 2016-10-07]. Dostupné z: <https://portal.mpsv.cz/soc/dzp>.
- DUKOVÁ, Ivana, DUKA, Martin, KOHOUTOVÁ, Iva. *Sociální politika*. 1. vyd. Praha: Grada, 2013, 200 s. ISBN 978-80-247-3880-2.
- DVOŘÁKOVÁ, Zuzana a kol. *Řízení lidských zdrojů*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, 559 s. ISBN 978-80-7400-347-9.
- GAJDOŠÍKOVÁ, L'udmila a kol. *Moderné trendy sociálneho zabezpečenia: materiály z vedeckej konferencie konanej v dňoch 23. - 24. októbra 2008 v Bratislave v rámci*

- riešenia programu výskumu a vývoja APVV-51-000805 „Konštitucionalizácia a zákonodarstvo v podmienkach SR ako členského štátu EÚ so zreteľom na formovanie právneho štátu a právnej praxe.“ Bratislava: SAP, Slovak Acad. Press, 2008. ISBN 978-808-0950-408.
- GIOVANNINI, Enrico. *Ekonomická statistika srozumiteľne z pohľadu OECD*. Praha: Wolters Kluwer, 2010, 208 s. ISBN 978-80-7357-536-6.
- GOLDMANN, Radoslav. *Vybrané kapitoly ze sociálných disciplín*. 3., přeprac. a dopl. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006, 131 s. ISBN 80-244-1454-6.
- HINDLS, Richard a kol. *Statistika pro ekonomy*. Praha: Professional Publishing, 2007, 415 s. ISBN 978-80-86946-43-6.
- HOLMAN, Robert. *Makroekonomie středně pokročilý kurz*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010, 424 s. ISBN 978-80-7179-861-3
- KNAUSOVÁ, Ivana. *Kapitoly z historie sociální politiky*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011, 57 s. ISBN 978-80-244-2865-9.
- KOLDINSKÁ, Kristina, MARKOVÁ, Hana. *Sociální pomoc a právo*. 1. vyd. Praha: Orac, 2001, 175 s. ISBN 80-86199-38-X.
- KREBS, Vojtěch a kol. *Sociální politika*. 4. vyd. Praha: ASPI, 2007, 504 s. ISBN 978-80-7357-276-1.
- MATĚJKOVÁ, Barbora a Jana PALONCYOVÁ. *Rodinná politika ve vybraných evropských zemích s ohledem na situaci v České republice*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně pro Výzkumný ústav práce a sociálních věcí Praha, 2005, 79 s. ISBN 80-210-3630-3.
- Matky a rodiče v Německu. *EURES TriRegio* [online] 2016e [cit. 2016-10-28]. Dostupné z: <http://www.eures-triregio.eu/muetter-und-eltern-246.html>.
- Matky a rodiče v Polsku. *EURES TriRegio* [online] 2016b [cit. 2016-10-28]. Dostupné z: <http://www.eures-triregio.eu/muetter-und-eltern-in-polen-249.html>.
- MIHÁLIK Jozef. *Sociálny, alebo liberálny štát?* 1. vyd. Prešov: Vydavateľstvo Michala Vaška Prešov, 2007, 381 s. ISBN 978-80-7165-656-2.
- MUNKOVÁ, Gabriela. *Sociální politika v evropských zemích*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2004, 189 s. ISBN 80-246-0780-8.
- NIEDERLE, Petr. *Zákon o pomoci v hmotné nouzi a zákon o životním a existenčním minimu*. 1. vyd. Praha: Institut pro místní správu, 2009, 147 s. ISBN 978-80-86976-17-4.

- Obcené informace a vymezení některých pojmů. *Integrovaný portál MPSV* [online] 2015 [cit. 2016-10-07]. Dostupné z: <https://portal.mpsv.cz/soc/hn/obcane/obecne>.
- OCHRANA, František, Jan PAVEL a Leoš VÍTEK. *Veřejný sektor a veřejné finance: financování nepodnikatelských a podnikatelských aktivit*. 1. vyd. Praha: Grada, 2010, 261 s. ISBN 978-80-247-3228-2.
- PETRÁŠEK, Josef. *Sociální politika*. 2. dopl. a rozš. vyd. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2014, 140 s. ISBN 978-80-7452-033-4.
- POTŮČEK, Martin. *Sociální politika v Čechách a na Slovensku po roce 1989*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1998, 329 s. ISBN 80-7184-622-8.
- POTŮČEK, Martin. *Sociální politika*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1995, 142 s. ISBN 80-85850-01-X.
- Rodina s deťmi. *Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny* [online]. 2016 [cit. 2016-10-28]. Dostupné z: http://www.upsvar.sk/socialne-veci-a-rodina-2/prispevky/rodina-s-detmi.html?page_id=308598.
- Rodinné dávky v Polsku. *EURES TriRegio* [online] 2016c [cit. 2016-10-28]. Dostupné z: <http://www.eures-triregio.eu/familienleistungen-in-polen-265.html>.
- Rodinné dávky. *EURES TriRegio* [online] 2016d [cit. 2016-10-28]. Dostupné z: <http://www.eures-triregio.eu/familienleistungen-262.html>.
- RUBLÍKOVÁ, Eva. *Analýza časových radov*. 1. vyd Bratislava: Iura Edition, 2007, 208 s. ISBN 978-80-8078-139-2.
- Seasonal Decomposition/Adjustment Plots for ELECTRIC. *SAS Support* [online] 2017 [cit. 2017-02-09]. Dostupné z: http://support.sas.com/rnd/app/ets/version/ets91_g2.gif.
- SPIRIT, Michal a kol. *Pracovní právo a právo sociálního zabezpečení v ČR*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, 414 s. ISBN 978-80-7380-189-2
- STANEK, Vojtech a kol. *Sociálna politika. Teória a prax*. 2. vyd. Bratislava: Sprint dva, 2011, 344 s. ISBN 978-80-8939328-2.
- Státní úředník. *Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky* [online] c2011 [cit. 2016-10-07]. Dostupné z: <http://socialnireforma.mpsv.cz/cs/7>.
- Statutární města v České republice dle krajů. *Kraj Vysočina* [online] 2017 [cit. 2017-02-24]. Dostupné z: https://www.kr-vysocina.cz/statutarni-mesta-v-ceske-republice-dle-kraju/g-23624/id_obrazky=32900&typ_sady=1.
- TOMEŠ, Igor. *Obory sociální politiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2011, 366 s. ISBN 978-80-7367-868-5.

TRÖSTER, Petr a kol. *Právo sociálního zabezpečení*. 5. přeprac. a akt. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010, 379 s. ISBN 978-80-7400-322-6.

Zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších právních předpisů.

Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších právních předpisů.

Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře ve znění pozdějších právních předpisů.

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších právních předpisů.

Zákon č. 461/2003 Z.z. o sociálním poistení.

8 Přílohy

8.1 Seznam příloh

Příloha č. 1: Vývoj výdajů na jednotlivé druhy vyplácených dávek státní sociální podpory v regionu města Děčín v letech 2008-2016

Příloha č. 2: Výdaje na dávky pomoci v hmotné nouzi dle druhů v regionu města Děčín v letech 2008-2016 v %

Příloha č. 3: Počet vyplácených dávek státní sociální podpory v regionu města Děčín v letech 2008-2016

Příloha č. 4: Počet vyplácených dávek pomoci v hmotné nouzi v regionu města Děčín v letech 2008-2016

Příloha č. 5: Transferové výdaje státu na jednoho člověka u dávek přídavek na dítě, příspěvek na bydlení a rodičovský příspěvek v letech 2008 – 2016

Příloha č. 6: Transferové výdaje státu na jednoho člověka u dávek pomoci v hmotné nouzi v letech 2008 – 2016

Příloha č. 1: Vývoj výdajů na jednotlivé druhy vyplácených dávek státní sociální podpory v regionu města Děčín v letech 2008-2016

Rok	Celkový výdaj (v tis. Kč)	Přídav. na dítě	Sociální příplat.	Příspěv. na bydlení	Rodič. příspěv.	Porod.	Pohřeb.	Dávky pěst. péče
2008	675 818	109 207	77 487	51 731	395 765	21 929	1 050	18 628
2009	672 433	90 429	74 295	69 867	395 469	20 579	300	21 494
2010	671 923	78 124	77 464	104 787	370 300	19 812	300	22 172
2011	581 534	72 477	18 459	138 666	323 714	4 615	260	23 343
2012	580 225	70 417	1 156	173 094	307 296	2 841	240	25 181
2013	592 061	70 473	11	224 000	294 612	2 743	245	44 898
2014	602 396	68 000	10	261 762	269 567	2 847	210	51 625
2015	590 985	63 945	0	268 206	254 061	4 583	190	56 968
2016	584 000	59 918	0	263 968	255 091	4 847	175	56 006

Zdroj: ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Vyplacené dávky státní sociální podpory a pěstounské péče – okresy. *Český statistický úřad* [online]. 2017, ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Vyplacené dávky státní sociální podpory a pěstounské péče – kraje. *Český statistický úřad* [online]. 2017, vlastní zpracování.

Rok	Celkový výdaj (v tis.Kč)	Tempo růstu u celk. výdajů	Tempo růstu u přídav. na dítě	Tempo růstu u soc. příplat.	Tempo růstu u příspěv. na bydlení	Tempo růstu u rodič. příspěv.	Tempo růstu u porod.	Tempo růstu u pohřeb.	Tempo růstu u dávky pěst. péče
2008	675 818								
2009	672 433	1,00	0,83	0,96	1,35	0,99	0,94	0,29	1,15
2010	671 923	1,00	0,86	1,04	1,50	0,94	0,96	1,00	1,03
2011	581 534	0,87	0,93	0,24	1,32	0,87	0,23	0,87	1,05
2012	580 225	1,00	0,97	0,06	1,25	0,95	0,62	0,92	1,08
2013	592 061	1,02	1,00	0,01	1,29	0,96	0,97	1,02	1,78
2014	602 396	1,02	0,96	0,91	1,17	0,91	1,04	0,86	1,15
2015	590 985	0,98	0,94		1,02	0,94	1,61	0,90	1,10
2016	584 000	0,99	0,95		1,00	1,02	1,06	1,00	0,95
ȳ	616 819		12,23	6,20	28,80	51,37	1,45	0,05	5,94
ḡ	0,98		0,94	0,13	1,25	0,96	0,84	0,82	1,17

Zdroj: vlastní zpracování.

Příloha č. 2: Výdaje na dávky pomoci v hmotné nouzi dle druhů v regionu města Děčín v letech 2008-2016 v %

Rok	Celkový výdaj (v tis. Kč)	Příspěvek na živobytí (v tis. Kč)	Doplatek na bydlení (v tis. Kč)	Mimořádná okamžitá pomoc (v tis. Kč)
2008	26 642	14 170	11 871	602
2009	25 705	15 875	9 331	499
2010	28 082	17 683	9 970	429
2011	43 817	25 090	18 004	724
2012	83 651	54 001	28 546	1 103
2013	98 425	65 665	30 897	1 863
2014	120 430	80 733	37 111	2 586
2015	131 092	97 442	30 796	2 855
2016	147 528	113 006	31 276	3 246

Zdroj: MPSV, interní údaje z Úřadu práce v Děčíně, vlastní zpracování.

Rok	Celkový výdaj (v tis. Kč)	Tempo růstu	Příspěvek na živobytí v %	Tempo růstu	Doplatek na bydlení v %	Tempo růstu	Mimořádná okamžitá pomoc v %	Tempo růstu
2008	26 642		53,19		44,56		2,26	
2009	25 705	0,96	61,76	1,12	36,3	0,79	1,94	0,83
2010	28 082	1,09	62,97	1,11	35,5	1,07	1,53	0,87
2011	43 817	1,56	57,26	1,42	41,09	1,81	1,65	1,69
2012	83 651	1,91	64,56	2,15	34,13	1,59	1,32	1,52
2013	98 425	1,18	66,71	1,22	31,39	1,08	1,89	1,69
2014	120 430	1,22	67,04	1,23	30,81	1,20	2,15	1,39
2015	131 092	1,09	74,33	1,21	23,49	0,83	2,18	1,10
2016	147 528	1,13	76,60	1,16	21,2	1,02	2,20	1,14
ȳ	78 375		64,94		33,16		1,90	
ḡ	1,23		1,01		0,91		1,00	

Zdroj: vlastní zpracování.

Příloha č. 3: Počet vyplacených dávek státní sociální podpory v regionu města Děčín v letech 2008-2016

Rok	Celkový počet dávek	Přídavek na dítě	Příspěvek na bydlení	Rodičovský příspěvek
2008	329 675	185 141	28 890	61 139
2009	300 340	157 685	30 569	61 372
2010	272 734	129 725	37 280	55 453
2011	231 527	121 022	45 073	52 129
2012	226 996	118 262	53 528	49 540
2013	229 004	117 674	64 137	46 540
2014	229 497	113 581	72 126	43 529
2015	223 689	107 154	74 652	41 440
2016	215 362	100 871	73 653	40 381

Zdroj: ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Vyplacené dávky státní sociální podpory a pěstounské péče – okresy. *Český statistický úřad* [online]. 2017, ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Vyplacené dávky státní sociální podpory a pěstounské péče – kraje. *Český statistický úřad* [online]. 2017, vlastní zpracování.

Rok	Celkový počet dávek	Tempo růstu	Přídavek na dítě v %	Tempo růstu	Příspěvek na bydlení v %	Tempo růstu	Rodičovský příspěvek v %	Tempo růstu
2008	329 675		56,16		8,76		18,55	
2009	300 340	0,91	52,5	0,93	10,18	1,16	20,43	1,10
2010	272 734	0,91	47,56	0,91	13,67	1,34	20,33	1,00
2011	231 527	0,85	52,27	1,10	19,47	1,42	22,52	1,11
2012	226 996	0,98	52,10	1,00	23,58	1,21	21,82	0,97
2013	229 004	1,01	51,39	0,99	28,01	1,19	20,32	0,93
2014	229 497	1,00	49,49	0,96	31,43	1,12	18,97	0,93
2015	223 689	0,97	47,9	0,97	33,37	1,06	18,53	0,98
2016	215 362	0,96	46,84	0,98	34,20	1,02	18,75	1,01
\bar{y}	250 980		50,69		22,52		20,02	
\bar{k}	0,95		0,97		1,18		1,002	

Zdroj: vlastní zpracování.

Příloha č. 4: Počet vyplacených dávek pomoci v hmotné nouzi v regionu města Děčín v letech 2008-2016

Rok	Celkový počet dávek	Příspěvek na živobytí	Doplatek na bydlení	Mimořádná okamžitá pomoc
2008	8 582	6 097	2 036	449
2009	8 685	6 082	2 224	379
2010	9 386	6 678	2 379	329
2011	11 769	7 993	3 360	416
2012	19 985	11 562	7 734	689
2013	23 436	13 699	8 805	932
2014	29 813	19 239	9 552	1 022
2015	34 578	24 029	9 546	1 003
2016	37 335	23 491	11 751	747

Zdroj: MPSV, interní údaje z Úřadu práce v Děčíně, vlastní zpracování.

Rok	Celkový počet dávek	Tempo růstu	Příspěvek na živobytí v %	Tempo růstu	Doplatek na bydlení v %	Tempo růstu	Mimořádná okamžitá pomoc v %	Tempo růstu
2008	8 582		71,04		23,72		5,23	
2009	8 685	1,01	70,03	0,99	25,61	1,08	4,36	0,83
2010	9 386	1,08	71,15	1,02	25,35	0,99	3,51	0,81
2011	11 769	1,25	67,91	0,95	28,55	1,13	3,53	1,01
2012	19 985	1,70	57,85	0,85	38,7	1,36	3,45	0,98
2013	23 436	1,17	58,45	1,01	37,57	0,97	2,94	0,85
2014	29 813	1,27	64,53	1,10	32,04	0,85	3,43	1,17
2015	34 578	1,16	69,49	1,08	27,61	0,86	2,90	0,85
2016	37 335	1,08	62,92	0,91	31,47	1,14	2,00	0,69
ȳ	20 397		65,93		30,07		3,48	
ḡ	1,20		0,99		1,04		0,89	

Zdroj: vlastní zpracování.

Příloha č. 5: Transferové výdaje státu na jednoho člověka u dávek přídavek na dítě, příspěvek na bydlení a rodičovský příspěvek v letech 2008 – 2016

Rok	Celkový počet dávek	Přídavek na dítě (v tis. Kč)	Tempo růstu	Příspěvek na bydlení (v tis. Kč)	Tempo růstu	Rodičovský příspěvek (v tis. Kč)	Tempo růstu
2008	329 675	0,58		1,79		6,47	
2009	300 340	0,57	0,98	2,29	1,28	6,44	1,00
2010	272 734	0,60	1,05	2,78	1,21	6,68	1,03
2011	231 527	0,60	1,00	3,08	1,11	6,21	0,93
2012	226 996	0,60	1,00	3,23	1,05	6,20	1,00
2013	229 004	0,60	1,00	3,49	1,08	6,33	1,02
2014	229 497	0,60	1,00	3,63	1,04	6,19	0,98
2015	223 689	0,60	1,00	3,59	0,99	6,13	0,99
2016	215 362	0,59	0,98	3,58	1,00	6,32	1,03
\bar{y}	250 980	0,59		3,05		6,33	
\bar{k}	0,95	1,00		1,09		1,00	

Zdroj: vlastní zpracování.

Příloha č. 6: Transferové výdaje státu na jednoho člověka u dávek pomoci v hmotné nouzi v letech 2008 – 2016

Rok	Celkový počet dávek	Příspěvek na živobytí (v tis. Kč)	Tempo růstu	Doplatek na bydlení (v tis. Kč)	Tempo růstu	Mimořádná okamžitá pomoc (v tis. Kč)	Tempo růstu
2008	8 582	2,32		5,83		0,30	
2009	2 036	2,61	1,13	4,20	0,72	1,32	4,40
2010	9 386	2,65	1,02	4,19	1,00	1,30	0,98
2011	11 769	3,14	1,18	5,36	1,28	1,74	1,34
2012	19 985	4,67	1,49	3,69	0,69	1,60	0,92
2013	23 436	4,79	1,03	3,51	0,95	2,00	1,25
2014	29 813	4,20	0,88	3,89	1,11	2,53	1,27
2015	34 578	4,06	0,97	3,23	0,83	2,85	1,13
2016	37 335	4,81	1,18	2,66	0,82	4,35	1,53
\bar{y}	20 397	3,69		4,06		2,00	
\bar{k}	1,20	1,10		0,91		1,40	

Zdroj: vlastní zpracování.